

VERITAS
VITA

Číslo 3 (2006)

Dnes ľudia prestávajú písať listy. Donedávna to bol jediný spôsob komunikácie na diaľku. Keď sa približoval poštár, všetci sme netrpezlivo čakali, či nám nedonesie nejaký list alebo pozdrav. Netrpezlivosť bola tým väčšia, čím väčšia vzdialenosť a časové odlúčenie delilo blízkych ľudí. Otec rodiny odišiel do Ameriky, syn na front. Ľudia už dnes nezažívajú tieto chvíle niekedy aj mesiace a roky čakania na správu, na list alebo odkaz. Elektronické prostriedky toto vymazali z nášho života.

Predsa len listy nestratili svoj význam. Ich slovo ostáva napísané a má trvácú hodnotu. Možno sa k nim vrátiť. Možno ich viac premeditovať.

To platí ešte viac o listoch v inej podobe. O listoch v podobe časopisu, občasníka, bulletinu. Platí to aj o našich Listoch Pavla Straussa. Jeho odkaz je nevyčerpatelný a hodno je vracat' sa k nemu. Žijeme v dobe zmätkov. Namýšľame si, že máme racionálny a teda reálny postoj k svetu i k nášmu ľudskému fenoménu. A ono to nie je tak. Subjektivismus neodráža vždy objektívnu pravdu. Tá sa prestala uznávať. Preto toľko zmätkov. Nemá kto udať orientáciu, a keby to aj urobil, ľudia ju nechcú rešpektovať.

Preto je dobré mať myšlienky. Tie, ktoré vnikajú do hĺbky človeka a celého jeho zjavu. Aj do hĺbky jeho spoločenských vzťahov. Do hĺbky, ale aj do výšky, lebo človek má aj vertikálny rozmer.

Odkaz Pavla Straussa je vždy živý a aktuálny. Ľudstvo vždy prežíva problémy, najmä spoločenských vzťahov, hoci v inej podobe ako v dobe, keď on žil. Strauss ukazuje ponad problémy. Nerieši ich prízemne. Asi v tom treba vidieť akcent jeho odkazu.

Mons. ThDr. František Tondra, spišský biskup,
čestný predseda SPMPŠ

Milan Rúfus k Straussovej osemdesiatke

Milý a vzácný priateľ,

ak mám vysloviť svoje pocity z Tvojho dnešného večera, ťažko sa vyhnem populárnej vete: Sedím na konári a je mi dobre – Sedím v duchu tam medzi vami a je mi dobre. Je mi dobre tak, ako býva dobre človekovi, keď sa z času na čas pred jeho očami udeje akt spravodlivosti.

Tento akt nedeje sa pred našimi očami až tak často. Metronóm Večnosti udiera v iných intervaloch, než udýchaný metronóm človekovej pomínutelnosti. Sú to chvíle skôr výnimočné, ak sa tieto dva intervaly nakrátko prekryjú a bijú jedným rytmom.

Zdá sa mi, že na tomto večere sa to práve deje – nuž sedím na konári a je mi dobre.

Pamätám sa totiž veľmi živo na to, ako Ti bývalo nedobre a neľahko.

Mal si múdre myšlienky, presné slová pre ne, vedel si hovoriť, aj si hovoril, otváral si ústa – avšak nevyšiel Ti z nich zvuk: úradne Ti zapečatili hlasivky.

Náruživý a múdro si oslovoval svet a svet Ťa nepočul – úradne si bol nemý. V čase, keď úrady boli našim osudom.

Ani si nevieš predstaviť, ako sa mi uľavilo, že sa Ti vrátil hlas. – Sedím na konári a je mi dobre. Tak mi je dobre, že aj Tvojmu anatomickému údelu by som si trúfal odkázať, aby okolo Teba menej cukroval a ešte nám podržal Tvoj hlas.

Veď iný z veľkých mikulášskych rodákov – Koloman Sokol sa v tomto roku už dopracúva k deväťdesiatke. Neboj sa v tomto prípade epigónstva, skús to tiež.

Ja viem, že každý rok v takomto veku je darom už navyše. Ty zas vieš veľmi presne, od koho je to dar. Umožňuje Ti to ona neopakovateľná symbióza horizontály a vertikály v Tebe, symbióza pokory a veľkosti, ústiaca nevyhnutne do podoby kríža.

Potrvaj nám ešte pod ním, máme Ťa tam radi. A hlavne – potrebujeme Ťa tam.

A Ty aj ako lekár vieš, že krajšie sa Ti nemôže v živote prihodiť, ako že Ťa živí potrebujú.

Tvoja dávnejšia autoštylizácia človeka pre nikoho bola iba dočasným výtryskom Tvojej osobnej trýzne.

Skutočnosť, vždy múdrejšia než jej ľudské deti, to gesto nepotvrdila. Nie si človek pre nikoho, si človek pre ľudí. Zotrvaj ešte medzi nami.

Tvoj Milan Rúfus, Bratislava – Nitra 4. sept. 1992

(V zborníku Literárna tvorba Pavla Straussa, Nitra 1992.)

Ako by som mohol odmietnuť prosbu o príspevok do tretích Listov PS venovaných Pavlovi Straussovi, ktorý mladá spoločnosť vydáva. Necelý rok života spolku ukazuje, že nevzniklo formálne združenie, ale združenie aktívne vedomé si významu osoby, ktorej meno nesie v názve. Je to potešenie pre mňa, ako primátora jeho rodného mesta, ktorého verejný život je obohacovaný nenápadnou, ale vytrvalou prácou spolku. Ten mi nateraz pripomína tak trocha samého Pavla Straussa, ktorý nebažil po svetskej sláve, ale chcel, aby myšlienky, ktoré mu život pomáhal sformulovať, nezostali zabudnuté a veril, že keď ich raz položí na papier, nájdu svoju cestu k čitateľovi, rezonujúc so spriatelenu dušou a súc riadené božou prozreteľnosťou. A tak bez veľkého hluku začína spolok svoj život. Bude mať z čoho čerpať, čo pripravovať, s čím oboznamovať verejnosť. Autor mnohých básní a bohatej prózy, textov, ktoré len opatrne vychádzali a prichádzali medzi čitateľov, si zaslúži čínorodý klub, ktorý mu pomôže otvoriť si cestu ku širokej verejnosti.

V Liptovskom Mikuláši máme mnoho rôznych pamätných tabulí, ktoré zostávajú prítomné v mestskom živote len ako nemí svedkovia dakedy významných udalostí, osobností. Tabuľa na rodnom dome Pavla Straussa podľa všetkého bude aj oznamovacou tabuľou, tu žil, myslel a tvoril, ale aj dodnes v jeho rodnom meste žije živý duchovný odkaz človeka, ktorý mal a má čo dodnes povedať vnímavému Mikulášanovi a nielen jemu. Nechcem, ani nemôžem byť hodnotiteľom rozsiahleho diela autora. Svoj príhovor som postavil len na poznanom z jeho diela a to je len maličký zlomok košateho stromu jeho práce. Verím, že sa postupne stane jeho dielo všeobecne známym na Slovensku a bude prinášať potešenie aj dôvod na zamyslenie nejednému čitateľovi. Preto si dovoľujem zaželať spolku i správnej rade veľa úspechov pri naplňaní cieľov, ktoré si predsavzali, a aby jeho bulletin bol vždy naplnený bohatými informáciami o tom, čo sa udialo, alebo čo sa udeje.

MUDr. Alexander Slafkovský, primátor Liptovského Mikuláša

Od vydania Listov PS 2 ešte neubehlo veľa času a sú tu Listy - 3. Vďaka prispievateľom, vďaka sponzorovi. Máme z toho všetci úprimnú radosť. V Nitre odovzdali prvé ceny P. Straussa, objavujú sa o ňom referáty na internete, čoraz viac ľudí siaha – ako o tom píše Jožko Šišila – po pridanej hodnote kvality života menom Pavol Strauss. Náš výbor sa stretol v druhom polroku 2005 dvakrát. V októbri výročné stretnutie - s Msgr. Tondrom, so sv. omšou, s výbornými hosťami a ich príspevkami. V decembri v tvorivej diskusii o náplni ďalšieho pracovného roka. Boli to konštruktívne stretnutia s jasnými zámermi. Začali sa práce na filmovom projekte o živote a diele P. Straussa, boli nakrútené prvé desiatky minút výpovedí o jeho dobe a jeho diele. Nebude neskromné, keď poviem, že máme z toho veľkú radosť.

Čím viac sa ponárame do jeho sveta, tým viac sme očarení, ohromení. Strauss je širokospektrálny. Neuveriteľne širokospektrálny. Mňa osobne udivuje jeho záber vo svete hudby. Aká jasná cesta k pochopeniu a uchopeniu hudobno-filozofického odkazu veľikánov hudby! Skoro ma pokúša vysloviť vetu, že objavil skratku v poznávaní. Ale samozrejme, že to tak nie je. Jeho jasné analýzy podstaty umeleckých diel vychádzali z hlbokého poznania, sumáru vedomostí a nádhernej, často svetom nechápanej kresťanskej pokory. Umelec – tvorca chápe svet umelcov – tvorcov. Hudba bola pre Straussa prirodzenou oblasťou jeho záujmu. Tak ako v jeho živote, aj tu sa mimoriadne bytostne prelínajú veľké línie židovskej a kresťanskej kultúry. V tomto svete sa mohol úplne ponoriť do myšlienkového odkazu a stať sa vykladačom ich posolstva. A dokázal to skvele, napríklad v Rekviem za živých. A nielen tam. Strauss vrúcne objal zdanlivo nekonkrétne a nepotrebnú hudbu, a jej obsahom prežiarený chce plným priehrštím rozdávať. Vo svojom čase takmer úplne nemá komu, lebo mu to mocní tohto sveta nedovolia. Lebo nemajú na to, aby pochopili, a preto nedovolia. Už sa pominul ich čas. Strauss opäť začína prehovárať k ľuďom. Ako píše Milan Rúfus v Rekviem za Pavla Straussa a za nás: „... a nemý opäť prehovorí.“ Za súčasný výbor Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa môžem povedať, že je pre nás všetkých nesmierna česť byť nápomocný pri tom, keď umlčovaný Pavol Strauss začal opäť hovoriť. Želám si, aby ho veľa ľudí prijalo s láskou, lebo Pavol Strauss a jeho dielo stojí za to.

Lubo Raši

CELOSLOVENSKÁ LITERÁRNA SUŤAŽ VYSOKOŠKOLÁKOV

Katedra slovenskej literatúry Filozofickej fakulty
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre vypisuje
6. ročník literárnej súťaže
O cenu Pavla Straussa

Propozície:

1. Súťaže sa môže zúčastniť študent / študentka denného štúdia ktorejkoľvek slovenskej univerzity (vysoké školy) bez ohľadu na študijný odbor a ročník
2. Súťaží sa v troch kategóriách: 1. poézia, 2. próza, 3. Literárnovedná práca a esej (tematické zameranie esaje je ľubovoľné)

• Zo zasadnutia výboru (Ľava: L. Raši, M. Jančúška, J. Rybák, J. Šišila)

Skalické povzbudenie

Dávno nám na stránkach Listov PS chýba Skalica – miesto Straussovho jedenásť-ročného pôsobenia, na ktoré si vari v živote najradšej spomínam.

Pri čítaní knižky Ranné zamyslenia (Záhorské múzeum, Skalica 2001) skaličanky Evy Fordinálovej sa nám pri príhovore „Stať sa!“ zrazu zazdalo, akoby jej slová boli adresne venované tým ľuďom, čo sa rozvíjaním činnosti Spolku priateľov MUDr. Pavla Straussa usilujú chrániť a rozvíjať jeho odkaz. Je preto pre nás poučné a povzbudivé nad touto úvahou Evy Fordinálovej (ináč rodáčky z Borského Mikuláša, je to teda akoby hlas z Mikuláša do Mikuláša) sa zamyslieť:

Stať sa! Už v detstve na mňa veľmi silne zapôsobilo filmové spracovanie ruskej rozprávky Kamenný kvietok. Natrvalo mi utkvela v pamäti najmä epizóda, keď v podzemnom kráľovstve kráľovnej hôr chcel pozemský umelec vykreslať z kvádra malachitu rovnako dokonalý kamenný kvet, aký v svojej ušľachtilej veľkosti stál pred ním uprostred rozľahlej dvorany. Výsledok síce dokonalý nebol, ale predsa ohromoval čímsi majestátnym.

Malý šikovný človek neobsiahol veľkosť diela, na ktoré sa podujal. Nedokázal dielo obsiahnuť univerzálne v celej jeho vznešenej dokonalosti. Ale ohromovala veľkosť jeho ľudskej túžby napodobniť dokonalý vzor. (...)

Dnes už veľmi dobre viem, že v tomto človečom zápase nešlo o ľudskú pýchu vyrovnáť sa s originálom. Išlo o očarenie, o zasiahnutie duše dokonalosťou a o vnútornú nevyhnutnosť pokúsiť sa odpovedať na ňu svojím spôsobom. Išlo o silnú inšpiráciu, ktorá núti prebudenu dušu konať. (Podč. J.R.) Preto celý motív s nevydareným výsledkom nevyznel ako rezignácia, ale ako pochopenie. Nemožno rezignovať pri zistení, že pri oslovení našej duše niečím vznešeným, veľkým, nedokážeme odpovedať na rovnakej úrovni.

Veď pociťovať potrebu konfrontácie svojich činov s čímsi dokonalým už znamená stupeň duchovného prebudenia. Veď nie nadarmo sa hovorí, že pochopiť niekoho znamená byť taký istý. Aj keď nie do všetkých detailov, ale v tom základnom – v rovnakej orientácii – či na dobro, krásu a pravdu, alebo naopak. (...)

Naše činy pravdepodobne nebudú úplne dokonalé podľa našich predstáv a podľa našej túžby. Ale ak by sme ich z obáv pred zlyhaním neuskutočnili vôbec, čosi by na svete chýbalo. Treba konať, dôležité je len nekonať v rozpore s vlastným svedomím. A výsledok našich činov nechajme na posúdenie iným. Aj keď my budeme vedieť, že sme chceli vytvoriť niečo dokonalejšie, ako sa nám podarilo, možno že iných, ktorí nevedia o našej „vnútornej predlohe“, niečo z nášho diela osloví – napomôže k prebudeniu ich duše a bude ich inšpirovať k dobru. Nemusíme byť dokonalí, ale túžme po dokonalosti – už to nás zdokonaľuje!

Strauss

ako pridaná hodnota

Verím, že mnohí z nás pociťujú v našom súčasnom svete plnom túžby po úspechu, peniazoch, vonkajšieho pozlátka, plnom len ťažko dosiahnuteľných vecí z ponuky nepreberného množstva hmotných statkov, plnom bezhraničnej škály i veľ-

kosti príležitostí - pocity krívd páchaných na nás inými, štátom, politikmi, susedmi, nadriadenými, firmou, nespravodlivým svetom, neprajným okolím. Mnohí cítia nespravodlivosť kapitalizmu, ktorý sa s nikým nemazná, a tí iní, prehnane sebakritickí či depresívni, zasa vidia hlavne nedostatky vo vlastnej neschopnosti zmeniť seba, prispôsobiť sa, nevzdávať sa, bojovať proti i za, vo vlastnej nedostatočnosti meniť veci k lepšiemu. Všetci radšej vidíme a sme spravodlivo kritickí k správaniu iných, ich povrchnosti, plytkosti, vulgárnosti, chamtivosti, pýche či neúprimnosti. Často vidíme veci i svet okolo seba čiernobiely, všetko je len zlé alebo dobré, väčšinou zlé, vládne nám skepsa. Vidíme veci tak, ako je nám vidieť ľahšie, nenamáhamo sa porozumieť, pochopiť, nekladíme si otázky, nehľadáme, a preto ani nenachádzame odpovede. Chýba nám empatia, vžitie sa do pozície druhého, firmy, štátu, snaha o objektívny pohľad na svet i na naše miesto v ňom. Chýba nám hrdošť na seba, sebadôvera vo vlastné sily a schopnosti statočne kráčať životom. Oddávame sa zatrpknutosti, pasívnej rezistencii voči všetkému, neveríme nikomu a ničomu, svoj život nežijeme, len chudobne duchom i hmotne prežívame. Škodíme sami sebe svojou rezignáciou na vieru v dobro a svoje postavenie v ňom.

Prečo to všetko hovorím? Nech sa neurazia tí odvážni, múdri, empatickí, zdravo sebedovomí, chápvajú, pracovití. Vidiaci svet, život i seba v súvislostiach, v celej jeho zložitosti i zdánlivej jednoduchosti. Vedia používať zdravý sedliacky rozum i uvažovať a snažiť sa odhaľovať zložitú, rozmieňajú ho na drobné jednoduchosti. Sú pozitívne myslivci, veria v dobro. Často sú medzi nimi tí, ktorým život nespravodlivo vzal, osud ich ranil, prežívajú len ťažko, vyslovene trpia, no nikdy to navonok nedávajú najavo, neplačú, neprosia, nekritizujú nenadáajú, hrdošinsky kráčajú ďalej. Prečo sme jedni takí a iní onakí? Chceme povedať, že chápem jedných i druhých, hoci sám našťastie k tým prvým nepatrím. Mne osobne chýba z našej minulosti viac pozitívnych príkladov veľkých osobností i naša schopnosť uvedomenia si tých veľkých medzi nami, našich blízkych, susedov, spolupracovníkov, priateľov. Všetkých tých, ktorí svoj krátky pobyt na tomto svete venujú iným, nám, blízkym, tým známym i neznámym, tým čo to najviac potrebujú. Hovorí sa „exempla trahunt, príklady tiahu. Sú tu, neďaleko, na dosah, treba len vnímať s čistým srdcom i pozerať s otvorenými očami.

Skúsme sa zamyslieť v tomto kontexte nad Pavlom Straussom, zaradiť si ho sami pre seba

do jednej či druhej skupiny. Čo mu život vzal, čo dal. Dal mu do kolísky nadanie a túžbu učiť sa, študovať, poznávať život a ľudí. Dal mu ambíciu a schopnosť vyštudovať medicínu a stať sa v krátkom čase jedným z najlepších chirurgov. Dal mu schopnosť milovať ľudí, človeka a slúžiť ich bolestiam a potrebám. Dal mu vzácnu schopnosť naučiť sa a ovládať mnoho jazykov. Dal mu schopnosť najvyššiu, tvoriť, analyzovať, uvažovať a písať o živote. Dal mu silu stať sa kresťanom a bezhranične milovať Boha. - Čo mu život vzal či nedoprial? Narodil sa v židovskej rodine síce v čase možno i relatívne najpriaznivejšieho obdobia v Európe a na Slovensku v tolerancii k židom, no začiatok vojny a Slovenského štátu ho zastihol ako mladého lekára s malou nádejou na šťastné uplatnenie. Pocity nechceného a neskôr i hnanej zveri, nenávisť a holocaustu, straty najbližších i rovnakých vyústili v úteky i skrývania a so šťastím sa mu podarilo zachrániť si holý život. Roky po vojne boli rokmi chudoby, no i nových nádejí. Nástup komunizmu v roku 1948 pochoval nádeje, no i napriek režimu mal možnosť odborne rásť, budovať chirurgické oddelenie a nemocnicu v Skalici, no kresťan a praktizujúci katolík nebol pohodlný pre vtedajší režim. Musel odísť nielen z funkcie, ale i z pozície operujúceho vedúceho chirurga a len s ťažkosťami sa dostal na miesto do chirurgickej ambulancie na poliklinike v Nitre. Musel si nájsť pre seba i pre rodinu nové pôsobisko v novom, neznámom a nie veľmi priaznivom prostredí. Túžil písať, písal, no s výnimkou publikovania pod pseudonymom v Ríme len do zásuvky, a neskôr len s malými možnosťami v roku 1968. Takto plodný autor žil, písal a nepublikoval až do revolúcie 1989. Živnou pôdou a silou mu bola rodina, priatelia, básnici, lekári, spisovatelia podobne postihnutí režimom. Po revolúcii našťastie ešte pár rokov spoločenského uznania, obdivu i oficiálnych ocenení boli slabou náplasťou na roky literárneho dusenia. Dvadsaťpäť rokov trpel nevyliciteľnou chorobou, len odvahu vnútorná sila a disciplína, starostlivosť manželky a rodiny mu umožnili dožiť sa veku 82 rokov.

Prečo toto všetko spomínam? Jedine preto, že i napriek utrpeniu, životnému strádaniu, politickému obmedzeniu naplnenia prirodzených túžob a ambícií profesionálneho chirurga odborníka a ešte väčšiemu nešťastiu nemožnosti slobodne publikovať, Pavol Strauss zanechal nám odkaz a dielo pre mnohých netušeného významu, nič mu nezabránilo a neodradilo ho tvoriť. Koľko vnútornej sily a odhodlania bolo v ňom ako človeku. I napriek príkoriam doby a života nezatrpkol. Je jedným z mála tušených a poznaných géniov našej doby. Je ale predovšetkým jedným z nás. Je tým najlepším príkladom pre všetkých nás, je pridanou hodnotou každého z nás. Potrebujeme si to len uvedomiť, viac ho spoznať, potešiť sa jeho múdrosťou ducha, silou vôle, láskou k Bohu, svetu a životu. Nebojme sa prisvojiť si Pavla Straussa, poznajme ho, pozvime ho k sebe. Zараďme si ho medzi svojich blízkych, budme na neho hrdí. My, Mikulášania, spolurodáci, Skaličania, Nitranania, Slováci. So Straussom sme i my všetci omnoho viac ako bez neho

Jozef Šišila

Proroctvo o tejto dobe

Pavol Strauss

(28. 5. 1950)

Neznesiteľné je lamentovanie nad skazenosťou účas. Ved' sme ich všetci spoločne kazili.

A koľkíže sa našli i medzi nami, čo boli ochotní obetovať čo len štipku zo svojej samolásky, svojich záujmov – hmotných i spoločenských – za uzdravenie sveta?

Boh nám dal svet a slobodnú vôľu. Spotvorili sme si to sami. A musíme si to sami dať do poriadku. Katastrofy a ťažkosti budú do tých účas trvať, kým záujem Boží bude medzi ľuďmi zaostávať za ich vlastnými záujmami. Lebo len ten sa môže nájsť, kto sa stratí.

Kým si ľudia neprestanú myslieť, že ten ktorý spoločenský poriadok je pre nich a nie pre všetkých, sú iluzórne všetky nádeje. Jediná nádej je, že všetci zabudneme na staré nádeje. Musíme si zvykať na nový tvrdý spôsob modlitby. Ako na mužné, žulové balvany. Až začneme uplatňovať voči sebe čiastku našich bezohľadností, ktorými traktujeme trpezlivosť Večnosti, začne sa ozajstná reforma spoločnosti. Lebo sa, konečne, nezmení len legitímácia a forma politickej emfázy – ale srdce.

Nasledujme toho, kto prvý začne nadávať na seba. Uverme tomu, kto prvý odpustí slabosti iných. Poslúchajme toho, kto prvý nájde formulu jednoty pre všetkých.

(12. 4. 1950)

V dnešných účasoch sa nemôžu dávať rady ani v praktických životných záležitostiach, ani vo veciach svedomia a mravnosti. Vždy sa totiž naráža na problém individuálnej únosnosti a vzájomnej zodpovednosti.

Dnes si je človek, a musí si byť, za všetko sám zodpovedný. I vo veciach svedomia a morálky. Dnes si je každý sám celou cirkvou, i pred sebou, i pred svetom. A preto sa musí každý v každej situácii sám rozhodnúť a byť rozhodnutým niest' následky svojho rozhodnutia.

Kto k dnešku nedospel za jedine správnych asketických predpokladov, žiada oporu v druhom a od druhého, oporu, ktorou si môže byť jedine sám. Celý dnešok je výplodom neasketických desaťročí či stáročí a je lapidárnym dôkazom toho, že či v prirodzenom, či v nadprirodzenom ohľade je naším len to, čo si sami svojou prácou a námahou získame. Ako je hmotná a duševná práca akumulátorom hodnôt reálnych, sú asketické úsilia a meditatívne výdobytky jedinými trvácnymi hodnotami nadreálnymi, ktoré

však vrhajú tie ne svojej skutočnosti i do materiálneho a spoločenského diania. I keď po dhom účas. I pre život jednotlivca, i pre spoločnosť je najpraktickejšim vodidlom asketika a morálka.

Odkaz MUDr. Pavla Straussa zjednocujúcej sa Európe

Na úvod si ako motto prečítajme úvahu Jána Pavla II. z knihy *Prekročiť prah nádeje*; jeho slová vystihujú historické a duchovné pozadie, na ktorom sa odvíja straussovský príbeh, o ktorom bude v našom vystúpení reč.

„Môj otec pracuje doteraz, aj ja pracujem“ (Jn 5, 17). Pád komunizmu otvára pred nami spätný pohľad na typický spôsob myslenia a konania modernej civilizácie, najmä európskej, ktorá umožnila vznik komunizmu. Je to civilizácia, ktorá sa popri nepochybných úspechoch v mnohých oblastiach dopustila obrovského množstva chýb a násilností voči človeku, ktorého vykorisťovala mnohými spôsobmi. Civilizácia, ktorá sa odieva do štruktúr sily a politického a kultúrneho útlaku (predovšetkým prostriedkami sociálnej komunikácie), aby celému ľudstvu vnútila podobné omyly a svojvoľnosť. Ako ináč si vysvetliť stále sa zväčšujúcu priepasť medzi bohatým Severom a stále chudobnejším Juhom? Kto za to nesie zodpovednosť? Zodpovedný je človek: ľudia, ideológie, filozofické systémy. Povedal by som, že zodpovednosť za to nesie bohy proti Bohu, systematické ničenie všetkého toho, čo je kresťanské; boj, ktorý vo veľkej miere už tri storočia dominuje v myslení a v živote Západu. Marxistický kolektivismus nie je ničím iným než „horším vydaním“ tohto programu. Môžeme povedať, že podobný program odhaľuje dnes celú svoju nebezpečnosť, ale zároveň aj celú svoju slabosť. (Ján Pavol II.)

V doslove ku knihe Pavla Straussa *Úsmev nad úsmevom*, ktorá vyšla vo vydavateľstve DAKA r. 1992 – dva roky pred Straussovou smrťou – som napísal: „Sme národom, ktorý si zvykol múdrosť (i knihy myšlienok a aforizmov) importovať spoza hraníc. To spôsobilo, že nedôverujeme tomu, čo vzíde z našej pôdy. Treba súhlasiť s I. Čičmancom, že „vo vzťahu k vlastnej kultúre sme my, Slováci vari svetovou raritou, keď radi obdivujeme všetko cudzie (neraz aj veci druho- a tretoradé), kým kvality vlastnej kultúry si takmer nevšímame a nepriznávame sa k nim“. (Aj preto je toto naše stretnutie vzácné, že je časťou úsilia, ktoré by chcelo tento stav napraviť.)

„Je možné, - pýtal som sa v tom doslove, - že by raz Slovensko mohlo ponúknuť národom to isté? Skúsme tomu veriť!“ Lebo, ako povedal sám Pavol Strauss – „sme malí a chceli by sme byť svetoví. Lenže na tom nič je reálne a perspektívne. Jeden je oceán duchovného sveta. A z neho môže každý načrtnúť na ktoromkoľvek priestore sveta. Preto sú také pozoruhodné náhle výbuchy ducha na najneočakávanejších kultúrnych zákutiach sveta“.

Pristávame sa dnes – pri príležitosti 10. výročia odchodu Pavla Straussa – pri takom „náhlom výbuchu ducha na takom najneočakávanejšom kultúrnom zákutí sveta“ ako je toto malé Slovensko, vo vzťahu k jednej – teraz, po našom vstupe do EÚ tak aktuálnej – téme, akou je proces zjednocovania Európy a sľahlivé, nádejné základy tohto zjednotenia.

Prezradím dopredu, že sa mi žiada, aby sme – aj úsilím Spolku priateľov Pavla Straussa – predstavili Straussa svetu ako slovenského apoštola myšlienky európskeho zjednotenia na kresťanských základoch – ako jedného (aj sa to bojím povedať) zo spoluzakladateľov európskeho Domu.

+ + +

Hovoríme o náhlom výbuchu ducha „na „najneočakávanejšom mieste“... Stačí si v duchu vybaviť predstavu Slovenska tesne po druhej svetovej vojne – v prvý rok po vojne – aby sme pochopili, aké to bolo „najneočakávanejšie miesto“, z ktorého v septembri 1946 „vyštartoval“ na dvojmesačný študijný pobyt na chirurgickej klinike u profesora dr. A. Brunnera v Zürichu 34-ročný primár chirurgického oddelenia nemocnice Milosrdných bratov v Skalici – štyri roky po svojom krste v liptovsko-svätomikulášskom chráme.

Musel to byť **náraz**, keď – citujem Straussa – „človek, prežijúci vojnu, prechod frontu, okupáciu, vraždy, popravy, krv, nenávisť, podzemný boj, úklady, komplikácie osudov, podlosť ľudskú v nebezpečnosti, krásu hrdinského priateľstva, rodinné a osobné tragédie, nálety, bombardovania, dobývania miest a pozícií, biedu, nebezpečenstvo, hlad a vyčerpanosť...“ – keď sa takýto „naš človek, pomazaný vojnou“ stretol so švajčiarskym človekom, „ktorého nervy a ktorého verejný i súkromný život i štandard, a to v celom sociálnom rozvrstvení, cez vojnu prinútené stiahli opasok ak o jednu, dve diery“.

A vtedy, v tom **náraze**, v tom strete všetkých hroz vojny a idýly švajčiarskeho mieru, došlo u Straussa k „náhlmu výbuchu ducha“, rozhorela sa v ňom vízia zjednotenej, v mieri nažívajúcej Európy – sveta, v ktorom „je všetko na mieste, kam patrí“, sveta „svätej svedomitosti“, kde „každý má sebavedomie práce; každý vie, že jeho práca je potrebná a významná. Preto sa každý sústreďuje na svoje dielo a snaží sa ho vykonať čím lepšie, čím dokonalejšie.“

Vytvoreniu takéhoto sveta bráni fakt, že „jednotlivci a národy sa ohradili od iných železnou obručou neprístupnosti a nepriepustnosti. (To ešte nebolo chyrovať o železnej opone! – J.R.) Duchovia si zo svojej rôznorodosti urobili smrteľné dýky nonkonformizmu a podmaniteľskej dobyvačnosti.“

Hranice! „Národy majú medzi sebou hranice, ako dravé zvery vo zverincoch majú železné reže. Bez nich by sa vzájomne poničili. A keď sa z nich občas vyslobodia a vniknú do cudzej kľietky, podlavia, čo im príde pod pazúre. – Ale keby odpadli železné mreže a skutočná sloboda sa rozložila medzi nimi, bolo by ako v raji. Čaro a krásna hranice a vyhranenia ich druhov by nezmizli, ale lev a baránok by chodili vedľa seba. A Pán Boh by nemusel hrať neustále prísneho krotiteľa.“

Je to utópia? Tá predstava bude utópiou do tých čias, kým sa – na svojej koži, často veľmi bolestivo! – nepresvedčíme, že **inej cesty niet**.

Dnes, skoro po 60 rokoch nám už ako kategorický imperatív znejú Straussove slová, kto-

ré by sa mi žiadalo položiť na stôl každého delegáta v Stuttgarte:

„...Lebo Európa nie je za nami, lež pred nami. Európa nie je ani zemediel, skôr idea. Európa nedohrala svoju úlohu. Ešte ju má len začať hrať. To, čo bolo doteraz, bolo prvé dejstvo. Skončilo fiaskom, pretože zradila svoj základ, svoju kresťanskú postać. Byť Európanom, znamená priznať sa k určitej duchovnej rase. A kým sa neuskutoční to, že všetky národy európske odložia hranice medzi sebou a spoločne začnú budovať novú európsku kultúru a mravnosť, dovtedy potrvajú konvulzie terajšej bezradnosti. (Podč. J.R.)

Kde je kľúč k tejto možnosti?

Vidím ho v probléme samourčenia jednotlivca. Skoro o ňom nepočuť. Iba právo samourčenia národov sa občas vábivo ozýva svetom. Ale základ spoločnosti je človek a v konečnom dôsledku je spoločnosť pre človeka.

Nie korbáč Kantovho kategorického imperatívu alebo iné korbáče potrebuje človek, ale právo duchovného samourčenia. A jedine ono v spojení s vypestovaným zmyslom pre povinnosť zaručí možnosť vytvorenia osobnosti nového Európana, človeka.

To je pre ľudskú spoločnosť významnejšie než technické zdokonalenie leteckých strojov z 800 na 1000 kilometrovú rýchlosť.

A najlepšia cesta v tomto smere je ujasniť si európsky cieľ. Prvý krok v tomto poznaní je pokorné: mea culpa.“

MEA CULPA! Prvý krok v objasnení si európskeho cieľa. A práve toto mea culpa úplne zaniká v chóre iných hlasov európskeho spoločenstva, do ktorého sme vstúpili. A aj sami vstúpili – bez onoho „Moja vina“.

Pre pocit viny, ktorý je nevyhnutným predpokladom mravnej obrody jednotlivca i spoločnosti, je poučný rozhovor troch priateľov: maliara, kňaza a lekára v Straussovom *Človeku pre nikoho*:

„Ktože nemá viny“ – vyhrklo z Ivana. „Ja sa v tomto ohľade cítim veľmi dobre zapasovaný do tohto zvasineného sveta.“

„Len farizeji, najmä politickí, a to všetkých farieb, hľadajú stále vinu iných, aby cudzou krvou prikryli vlastné vraždy,“ podotkol kňaz.

„Súhlasím,“ odvetil Peter. „Lenže od devätnástich storočí je vina jasnejšia. A vina rastie geometrickým radom u tých, ktorí majú možnosť, ba povinnosť vedomia a svedomia. Eudozrút je menej vrahom než svetočýrny chemik, ktorý vynašiel vražedný bojový plyn, hoci osobne nikdy nevidel mŕtvolu. Majiteľ baní, kde z investičných dôvodov sa baníci púšťajú do nie dost istých ťacht, je väčším zločincom, práve tak ako politik, čo z kaviarne riadi beh dejín a revolúcie, ktorá stojí krv.“

Nechcem vinu zvalovať, len pomôcť ju hľadať, aby sa mohla zmenšiť. Teda nech je jasno medzi nami, vinu nesú kresťania. Kresťanstvo bolo nositeľom pravdy a vybudovalo kultúru, kým bolo v sebe jednotné. Poloprávd je mnoho. Pravda je len jedna. Keď chceli Krista kúskovať, začali sa sami drobiť. A z odmocneného Krista je k umocnenému diablu len skok. A čo raz bolo možné v tele celého kresťanstva, je odvtedy možné u každého jednotlivého kresťana. (...)

Kto môže, je zodpovednejší než ten, kto by mohol. A preto je toľko farchy na kresťanoch a na kňazstve.“

Európa sa nezmení, ak sa nezmení európsky človek. „...Vo svete možností, ktorý obýva každý tvorivý človek, je toľko nestvárneného priestoru, toľko úloh, ktoré čakajú, že človek nemôže naraziť na iného človeka. Keď sa schopnosti ľudské zhustujú v úrodný vytrvalý dážd, nemôže sa vybiť v osobných a politických búrkach; kde sa slúži Duchu, nemôže sa obetovať molochu krvi a rozbroja.“

„...Človeku je postoj dávania, postoj otvorenej ruky a srdca jedine priliehavý; veď je prirodzený. Najviac dostáva človek, keď smie dávať. Až vtedy bude svet svetom, keď sa toto stane samozrejším, keď vykliesime zo seba prales a jeho morálku. Až vtedy bude možný onen všesvetový štát, svetové Švajčiarsko, ktorého hymnou by mohol byť zbor IX. symfónie Beethovenovej: „Buďte objatí, milióny“, a heslom každého človeka by mohli byť obnovené slová Charlesa Huysmansa: „Všade som doma, kde môžem dobre tvoriť a dobre sa modliť.“

Miluj a miluj svoje, a všade budeš doma.“

Potrebu zmeny európskeho človeka pocítil už vtedy pred 60 rokmi Pavol Strauss aj vo Švajčiarsku. – Dobre si všimnime, že to, nad čím on vtedy dvíhal prst, platí v dnešnej európskej (aj v našej slovenskej) klíme stále ako vytúžená hodnota, ako ideál:

„Krajné rozumárstvo je ničivé, je kyselina, je oheň. A to badám na mnohých ľuďoch vo Švajčiarsku; pri všetkej poriadnosti a statočnosti volačo z nich chybuje, volačo je preč, niečo, čo tu určite bolo a muselo byť, niečo hrejivé, niečo možného, niečo nevyočítateľného. I rodina, i žena, i dieťa, i každý z nás potrebuje človeka, človeka celého, teplého, dakedy i prudkého, a nie matematickú rovnicu, ktorá vždy vychádza.“

Pri spomínanej priamočiarosti a statočnosti je jedine správne a konzekventné, že prílišné rozumárstvo vedie často cez most vylučného záujmu o pozemský a individuálny život k značnému usmerneniu na hmotné interesy. Seba klame najviac, kto verí iba v hodnotu rozumu, a predsa sa nestará hlavne o vlastné hmotné dobro. A z tohto postoja zmaterializovanosti vyvierajú ďalšie: krajná vypočítavosť. Rozumom a záujmovosťou riadený život je brzdom normálneho citového a duševného rozkvitania. A preto vidíme, že reakciou na manželstvá, uzavreté len podľa rozumových a záujmových noriem, je množstvo švajčiarskych rozvodov alebo v rozlúčení žijúcich manželstiev.“

Vtedy, pred 60 rokmi sa Pavol Strauss – nevdojak – dotkol aj toho, čo Slovensko môže priniesť, čím môže obohatiť európsky DOM:

„Rozhodné šialenstvo vždy len triezveho rozumu sa snaží urobiť zo životnej riavy betónové koryto. Keby sa to, pravda, mohlo podať, život duchovný by sa však chytro udušil v rôsolovitom hustnutí nudy. Myslím, že životný elán slavianskych národov a rozžhavenosť všetkých východnejších srdca a duší i v otázke všeobjímajúcej bratskosti a sociálnej spravodlivosti i náboženskej integrácie pomôžu ešte v mnohom nevládnejším srdciam národov západných.“

Život nie je kostra rozumu, oblečená mäsom úplne pochopiteľných spoločenských vzťahov, riadená a vybíjaná drôtkom z centrály, či už z vodcovskej alebo demokratickejšej. Ži-

votný hnus z toho našiel si napríklad paradigmu v peknej erupcii nacizmu s jej klamne nastrojenou príkrasou pohanského mýtu. Zabso-lutizovaný a na x-tú povyšovaný rozum je ostrý jed, leptavá žeravina, ktorá môže spôsobiť samootravu a popáliť blízke i ďaleké okolie...“

Potešilo ma, keď som po polstoročí od Straussových úvah našiel u súčasného slovenského autora (Igor Páleš: Duchovná úloha Strednej Európy) slová:

„To je úloha Slováckej kultúry: premieňať hmotné ego na duchovné ja: nahradzovať potrebu hmotných statkov vnútornými cnosťami, premieňať „mat“ na „byť“.“

Toto vyplynie Slovanom ako prirodzená nevyhnutnosť z osudových podmienok, do ktorých budú postavení. Lebo dovtedy, kým budú chcieť pokračovať len v extenzívnom vývoji hlbšie do hmoty a do šírky, kým sa budú chcieť pohybovať len v horizontálnej rovine a nebudú plniť to, čo majú, **neustále im bude všetko brané a ich úsilia budú vždy zmarené** (podč. J.R.), až kým sa ich duševné sily rozptýlené po vonku nezozbierajú a neobrátia dovnútra a sústredené do jedného lúča vytrysknú v jednom vzopätí vôle **vertikálne nahor k Bohu**.“

Ako sa nám tu – u súčasného autora – ozvalo Straussovo dávne: „**Niet inej cesty. Boh nakoniec všetky zatarasí a zvýši iba zvislý smer**.“

+ + +

Pri rozlúčke s Pavlom Straussom pred desiatimi rokmi v Nitre (pozri Verbum 1994, č. 2) som po cykle viacnásobných prosieb o odpustenie pripojil prosbu: „Prijmí nás teda na milosť, Ty už večne prítomný medzi nami, buď k nám zhovievavý a vypros hojné dary milosti tomuto kraju pod Tatrami, ktorému si zasvätil svoj život nie pre seba, ale pre všetkých. Spásu nie pre seba, ale pre všetkých“ (Kolíska dôvery).

Večne prítomný – aj tu a teraz – medzi nami! Akože ináč, veď on to bol, čo napísal: „U svojich milých cítim, že smrťou neprestali jestvovať. Jestvujú, len nám nepochopiteľným spôsobom. Veď naše vzťahy k nim často smrťou len zvrúcneli. – A svätí? Či môžu nežiť? Bez svätých by bola všetka naša nádej mŕtva.“

Namiesto tých opakovaných „Odpusť nám...“ by sa mi teraz žiadalo opakovane prosieť „Oroduj za nás...“

Ty, čo si po príklade judských prorokov, ktorým si venoval – v eseji Proroci (Verbum 1994, č. 4) jedny z posledných stránok, čo vyšli spod Tvojho neúnavného pera, čo Ti po ich príklade bola daná milosť „vylamovať zo sveta neznalosti nový obraz dobovej novej budúcnosti“, tlmočiť nám „občasné hlboké výdychy absolútneho ducha“ – oroduj dnes za nás, aby sa v tejto prelomovej dobe kulminujúcej krízy jednej civilizácie „pozbierali v sebe zvyšky, vynovené zvyšky chorobného optimizmu“ a prenikli sa do poslednej čiastočky Tvojim presvedčením, že – „Ten svet je taký krásny a ten vesmír je tak obdivuhodný a vznešený. A svet ľudí je, napriek toľkým prehreškom proti tendencii zdokonaľovania, stále na šikmej ploche vylepšenia a skoro nezbadaným **nástupom zjednocovania a kristianizácie**. Veľkou silou humanizácie. A agregáciou ušľachtilosti a krás-

na mieri do stále sa objavujúcich sklonov bratskosti a ušľachtilej krásy.“

„Báchorka o novom svete je pravda. Každé ráno každým východom slnka začína nový svet. Neustále máme pred sebou možnosť nového.“

Lebo i hviezda pekla zapadá. Lebo i lákavá hviezda zla raz môže nevyjsť a nové rána, čisté ako detské oči, môžu byť celkom novým začiatkom.“

+ + +

S Jánom Pavlom sme naše úvahy začali, s Jánom Pavlom ich môžeme aj ukončiť. – V závere svojej apoštolskej exhortácie Ecclesia in Europa – naväzujúc na slová Knihy zjavenia o boji medzi ženou a drakom, čo je „starý had, ktorý sa volá diabol a satan, čo zvädzal celý svet“ (Zjv 12,9), hovorí:

„Je to nerovný boj: zdá sa, že drak je vo výhode, taká veľká je jeho prevaha nad bezbrannou trpiacou ženou. Skutočným víťazom sa však stáva dieťa narodené zo ženy. V tomto boji je jedna istota – veľký drak je už porazený. „Zvrhnutý bol na zem a s ním boli zvrhnutí jeho anjeli“ (Zjv 12,9). Zvíťazil nad ním Kristus – Boh, ktorý sa stal človekom – svojou smrťou a svojím zmŕtvychvstaním a zvíťazili i mučeníci „pre Baránkovu krv a pre slovo svojho svedectva až na smrť“ (Zjv 12,11). A hoci drak aj pokračuje vo svojom odpore, netreba sa báť, lebo jeho porážka už nastala.“

Július Rybák
(Lipany, 20. máj 2004)

„Druhá svetová vojna prešla ako pochmúrny film bezduchým plátnom dejín a vykreslila zbombardované kontinenty, ako prvé podpisy pod predpovede nevyhnutne dozretých hrôz.“

Varovné signály z La Salette a z Fatimy sa neujali v rokovacích sieňach zdianlivo spojených národov. Medzinárodné konvencie sa neopierajú o Desatoro, ale o nečestné záujmy skupín a skupín národov a zdá sa, že keď nie je vojna, je mier.

Na svetových olympiádach víťazi rozum svalov a šliach a nikomu v hlave neskrse, že by sa skôr oplátilo cibrit' svetovú mládež v etických disciplinách, v pretekoch mravnej čistoty a v eskamotáži rovných, ničím nezložených chrbtíc.

Veľk svalov a zautonómnených sexuálnych žliaz musí nevyhnutne zaviesť do cieľa masových hrobov a masových vrážd. A falošné, sentimentálne opičie fňukanie nad hrobmi detských a ženských mŕtvoliek dobre vie, že šľastie nie je organizačným problémom. Ale zato tým zúrivejšie treba dokazovať, že ním je.

No ešte bol možný generálny pardon! Ešte by sa svet mohol skoncetrovať v jednom hospodárstve a jednej veľkorysej hmotnej nesebeckosti, aby sa tým sebeckejšie mohol venovať svetovej sebeckosti spásy, svetovej politike lásky a vzájomnej pomoci väčších menším, svetovej organizácii odpustenia a dôvery.“

(Pavol Strauss, Človek pre nikoho)

Strauss a katolicizmus

Ľudský život je iba hľadaním, a to hľadaním hodnôt ... Takto začal Pavol Strauss obhajobu svojej konverzie ku katolicizmu. No tieto slová dnes v mnohom tak zatrpknutom, duchovne skostnatenom, hodnotovo dezorientovanom, skoro vo všetkom skomercializovanom, hedonistickom a lenivom dnešku vyznievajú ako nepočúvaný hlas morzeovky z Božej pevniny. Hoci ... aj dnes sa hľadá. Aj dnešný človek hľadá, no zriedkavo Cestu, Pravdu a Život, ako pokračuje P. Strauss vo svojom vyznaní. Objektom hľadania v súčasnosti nie je Cesta, ale skôr únikový chodníček z reality života, ktorý sa dokonca nazýva reality show. Od kultúrnený, odbožstvený a odľudštený zostáva takto zbavený súdnosti pri odhalovaní Pravdy. Obalamutený klamom, resp. re-klamom, ktorým sa pritom neustále necháva kŕmiť, vidí vo svojej slepote namiesto žitia života jedinú alternatívu v užívaní si.

Svätý otec, v blahej pamäti Ján Pavol II., často upozorňoval na zákernosť a prefikanosť kultúry smrti, do ktorej sa súčasný človek neustále viac a viac ponára a vyzýval k zodpovednosti a odhodlaniu prispievať k tvorbe kultúry života. Veľmi želám nám všetkým, aby toto naše stretnutie bolo jednou malou, ale konkrétnou odpoveďou na túto výzvu. Aby bolo zvučným prejavom hlasu, ktorý P. Strauss nazval odvráteným od ucha dnešného človeka.

Pri snahe niečo povedať o katolicizme je snád' nedišpenzovateľné siahnúť po dokumente, ktorý vydala Kongregácia pre náuku viery s názvom Dominus Iesus, kde terajší Svätý otec Benedikt XVI., vtedy ešte prefekt tejto Kongregácie, zdôrazňuje, že je iba jeden Kristus, a tak je aj iba jediné jeho telo, Cirkev. A to, čo platí v štátnom a spoločenskom poriadku, čiže rovnosť všetkých cirkví, ktoré sú kvantitatívne postavené vedľa seba, nemôže a neplatí v poriadku spásy, lebo by sme takto Krista postavili

na roveň k hocíjakému zakladateľovi náboženstva. Cirkev je iba jedna a jediná.

Je teda jasné, že Cirkev je a musí byť aj univerzálna. Univerzalizmus môže znamenať dve veľmi odlišné reality, hoci s nepopierateľnými spoločnými rysmi, ako píše Henri de Lubac. V prvom prípade sa jedná o zahmlený kozmopolitizmus, v druhom prípade o katolicizmus. Cirkev svojou vnútornou i viditeľnou štruktúrou je od samého svojho začiatku niečím zvláštnym, stojacim mimo rámca helenistických náboženstiev. Je otvorená, ale súčasne maximálne zahľadená do svojho stredu. Je to preto, lebo Kristov výkupný čin a založenie náboženského spoločenstva sú veľmi úzko späté. Tieto naoko dve Kristove diela sú v skutočnosti iba jedným. Každý pokus oddeliť ich naráža na historické fakty. Ani v Pavlových očiach, ani v očiach ostatných svedkov prvotnej viery nie je cirkev akýmsi „eónom“, transcendentnou hypostázou, ktorá by bola reálne existovala pred Kristovým dielom vo svete. Ale rovnako nie je ani federáciou miestnych združení a ešte menej jednoduchým spolkom ľudí, ktorí sa každý na vlastnú päsť prihlásili k evanjeliu.

Katolíckosť v prvotných časoch kresťanstva (prvýkrát tento termín použil sv. Ignác Antiochijský) bola vyjadrením vnútorného kvalitatívneho hľadiska, a nie vonkajším kvantitatívnym označením. Katolíckosť neznamenala a neznamená zemepisnú alebo matematickú záležitosť, ale je duchovným bytím, ktorý je vo vnútri Cirkvi, ako je aj jej svätosť. Etymologicky jej význam označuje konštatovanie, že zo všetkých, ktorých zhromažďuje, robí jeden celok. A tak v tomto duchu, a nie v duchu konvenčnosti myslenia tejto doby, môžeme tvrdiť, že kto chce nájsť pravého Boha, musí nájsť Krista. Do tohto tvrdenia vlieva obrovský optimizmus uvedomenie si toho, že v tomto dobrodružstve hľadania je Kristus tým, kto-

rý sám hľadá – aj jediná stratenú ovečku a kladie si ju na plecía. A potom môžeme pokračovať v tvrdení: Kto chce nájsť Krista, musí nájsť jeho Cirkev, ktorá nemôže byť iba jedna a jediná a ktorá nemôže nebyť katolícka. Optimizmus, či pesimizmus, ktorý vyplýva z tohto konštatovania je čitateľný z konkrétnosti života každého z nás. Sú totiž mnohí, ktorí sa ku nej hlásia, ale – ako píše P. Strauss – bohužiaľ, často je katolicizmus a katolíci dvoje. Svoje katolíctvo si musíme v každej chvíli života zaslúžiť. Zaslúžiť si byť katolíkom ... Na druhej strane sú mnohí, ktorí sa nehlásia ku katolíckosti, ale ju, hoci možno nie naplno, žijú.

Čo s tým všetkým povedaným má spoločné táto doba a spomienka na Pavla Straussa v nej? Pre mňa – veľa. A zrejme o všetkom, čo sa nám v našom živote javí ako hojnosť milosti, sme povinní vydávať svedectvo a tieto slová sú toho plodom i vyjadrením.

V našom zamyslení nemôžeme vynechať spomienku na počiatok a existenciu všetkého stvoreného, ktorý je preniknutý úžasnou jednotou, harmóniou raja, ktorú môžeme nazvať aj katolíckosťou. Zrejme nie je potrebné opisovať narušenie tejto jednoty a celistvosti stvorenstva hriechom človeka, a tak by som skôr poukázal na zárodok novej jednoty, ktorú Boh nachystal prostredníctvom vyvoleného izraelského národa. Táto jednota, harmónia a celistvosť nemohla však stáť na národnostnej príslušnosti ani na ničom podobnom, iba na Bohu, ktorý prichádza na tento svet v kolíske tohto vyvoleného národa. Na Kristovi, novom Adamovi, chce Boh postaviť novú stavbu sveta, ale tento izraelský národ neprijíma Ježiša a s ním prichádzajúce Božie kráľovstvo, ako píše sv. Lukáš v Sk 4,11: stal sa kameňom, ktorý staviteľia zavrhlí, ale on sa stal kameňom uholným. Boh stavia aj napriek tomuto odmietnutiu zo strany židovského národa stavbu svojho kráľov-

„Potrebujeme veľkých mužov a ženy. Veľkosť však nie je ani v silných svaloch, ani v zlate, ani o vzdelávacích inštitúciách, ani v ničom, čo ohúri oči. Veľkosť je vlastnosť srdca, mysle a duše, ktorou človek ovláda prílivy svojej vášne. Je v jemnom zmysle pre spravodlivosť, právo a dobročinnosť. Keď to posudzujeme týmto meradlom, je pravda, že sme vybavení ako bohovia, aby sme vládli nad prírodou, ale na to, aby sme vládli nad sebou, sme vybavení ako trpaslíci. A práve v tomto sebadobývaní tkvie pravá veľkosť.“

Svet teda potrebuje niekoho, kto pochopí, že neexistuje väčšie víťazstvo než víťazstvo nad sebou samým. Niekoho, kto bude najprv hľadať Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť a bude uvádzať do praxe zásadu, že len ak zomrieme telu, budeme žiť životom Ducha. Niekoho, kto smelým hlasom ako Ján Krstiteľ prebudi našu oslabenú prirodzenosť zo sladkého sna nehrdinského odpočinku. Niekoho, kto získa víťazstvo nie tým, že zostúpi z kríža a bude robiť kompromisy so svetom, ale bude trpieť, aby dobyl svet. Potrebujeme svätých, lebo svätí sú naozaj veľké duše.“

František Sočufka SJ

stva v Cirkvi, ktorú Pán Ježiš zakladá, aby sa stala nástrojom jednoty, katolíckosti pre celý svet. A za toto prosí aj vo svojej veľkňazskej modlitbe tesne pred svojim umučením a zanecháva nové prikázanie lásky a túto prosbu o jednotu ako svoj testament. No po rajskej rebélii a po rebélii v plnosti času prichádza v našich časoch novoveku ešte jedna. Aj tzv. moderný človek odmieta stavať svoj život na tomto jedinom základe, ktorým je Kristus a začína hľadať nové základy. Tento základ hľadá predovšetkým v sebe samom, a tak kristocentrizmus nahrádza antropocentrizmom. Tento základ sa usiluje ďalej nájsť a rozvinúť v podobe myšlienky (stačí pomyslieť na francúzsku revolúciu), v podobe pokroku, v podobe nacionalistického či politického razenia; inými slovami: na hocičom inom, len na základe Krista v jeho mystickom tele, Cirkvi, nie.

Aký je toho výsledok? Fraktúra celistvosti spoločnosti, ktorá automaticky so sebou prináša fraktúru celistvosti človeka, z ktorého sa stáva iba individuum a takto sa s ním aj zaobchádza. Keďže nik z ľudí si nemôže robiť nárok na neomylnosť, kritériom spolunažívania, keď už neexistuje žiadne centrum života človeka, sa stáva dohoda (Hobbes: „Auctoritas non veritas facit legem“). Demokracia s väčšinovým rozhodovaním sa chápe ako jediný dobrý systém, nerešpektujúc pritom žiadne, ani prirodzené zásady a metafyzické hodnoty (jednoducho zákon je to, čo odobrí väčšina, hoci to odobrenie spočíva iba v zákonnom obalení objektívneho zla). Pavol Strauss v týchto súvislostiach píše slová, ktorých nehybná aktuálnosť je príliš zrejma: Čo je pravda? Zmluvy medzi národmi, ktorým sa neverí už vo chvíli podpisovania? Alebo sú pravdou záväzky ľudskosti, po ktorých sa šliape? Či sú pravdou politické orientácie, ktoré sa zvrtnú niekedy cez noc o stoosemdesiat stupňov? Alebo sú pravdou hospodárske, finančné relácie medzi osobami alebo medzi štátom a osobami, ktoré sú vlastne len uzákoneným podvodom? Či sú pravdou vojny a popravy, koncentračné tábory a deportácie alebo všeobecné gangsterské mravy nášho veku? Či sú pravdou cyanové krematóriá alebo sú lepšou pravdou abortáriá? Či sú pravdou za každého režimu ináč sfalšované dejiny alebo sú pravdou nafúkané zbytočnosti polohlúpych a zalkoholizovaných kaviarenských pseudoliterátov?

Stačí si zapnúť rádio, sledovať správy v televízii a predovšetkým život okolo seba, aby sme pochopili, že zo všetkého v tomto svete sa ozýva jednotný refrén: nefunguje to! Pán Ježiš v evanjéliu tejto poslednej nedele nám dáva jasné usmernenie: Čí je

tento obraz a nápis? Dávajte teda cisárovi, čo patrí cisárovi. Ale nezabúdajte, že vy ste stvorení na obraz Boží, teda že vy patríte Bohu. Nezabúdajte dávať Bohu, čo je Božie. Z toho, podľa mojej mienky, vychádzajú dve výzvy: jedna pre Cirkev a druhá pre svet. Pre Cirkev, aby sa nesnažila budovať cirkevné impérium; aby nestratila z očí zmysel svojho poslania vo vynakladaní energie do vlastných štruktúr, ktorými by chcela konkurovať štruktúram tohto sveta. Aby nezabúdala na to podstatné: byť vo svete, ale nebyť zo sveta. Aby bola soľou zeme a svetlom sveta; čiže nie impériom v impériách, ale chuťou, radosťou, zmyslom, múdrosťou a spásou tohto sveta. Tá druhá výzva je pre tento svet, aby pochopil, že nemá inú cestu, pravdu a život okrem Krista. Iba na ňom a v ňom – čiže v Cirkvi, ktorá nemôže byť iná ako jedna, svätá, ka-

tolická a apoštolská – je možné budovať Božie kráľovstvo.

Na záver by som si dovoľil vysloviť tieto otázky: Je náhoda, že Straussov rodokmeň je spätý so židovstvom, ktoré však v ňom prijalo Krista? Je náhoda, že Straussovo prijatie Krista sa udialo v katolíckej Cirkvi? Na tieto otázky môžeme nájsť v knihách Pavla Straussa aj odpoveď, ktorá by znela: Náhoda je nutnosť, ktorej úzadie nepoznáme. Zostáva však ešte jedna otázka, najdôležitejšia: Podobal by sa život tohto sveta životu Pavla Straussa, keby aj on (život tohto sveta) prijal Krista a s ním aj jeho katolícke telo Cirkvi? Zo srdca si to želajme a modlime sa za to!

(ThLic. Vladimír Šosták, prednesené v Liptovskom Mikuláši 22. októbra 2005)

30. 6. 47

Možno povedať jednoducho: Sv. Pavol nie je populárny svätec. Nemožno ho vzývať pri hľadaní zapotrešených kľúčov ani pri naháňaní cudzích telies v operačných ranách a malé mladé alebo staršie „podplácatelky“ sv. Antonka len mrzivo myslia na nekompromisného Božieho kárateľa malosti a duchovného záplatkářtva.

Sv. Pavol stojí závratne mohutný v chladivej tóni ustavičného Súdu Božieho nad chronicky nerozhodnými.

Každý je významný pre seba. Aspoň do určitej miery. Každý i najpokornejší. Ale jedine významné je, ako tento svoj význam obráti do Božieho smeru. I slabosti, i svoju prirodzenú obmedzenosť len treba koordinovať s prúdením prítomnosti Boha podľa príkladu sv. Pavla. Non acquievi carni et sanguini. Lebo keď raz človek „vie komu veril“, nemôže robiť iné, iba horieť.

Sv. Pavol nás bude podporovať vo všetkých divočinách lásky, aby naša znehodnotená krv raz vzkypela šumom najdrahšej krvi Ježišovej.

15. 7. 47

Rozbehaný spoločenský poriadok oboch hemisfér zeme je príznakom choroby jej základov. Základom spoločného a spoločenského života musí byť všetkými prijatá mravná norma, ktorá je jednotná pre život jednotlivého človeka práve tak, ako pre celý národ a pre celú spoločnosť.

Mravnosť môže byť len jedna, trvanlivá môže byť len vtedy, keď je zakotvená v nečom nemenlivom, nemenlivý je však iba Boh. Všetka takzvaná mravnosť, ktorá je zakotvená v Bohu, je pseudomravnosť, výhovorka mravnosti alebo jednoducho nie mravnosť, teda nemravnosť.

Keďže k nám Boh prehovoril skrze prorokov a zjavil sa nám vo svojom jednorodenom Synovi Ježišovi Kristovi, len kresťanská mravnosť je mravnosťou. Svet sa môže uzdraviť len tým, že čím viac ľudí bude akceptovať vieru a tým čínom i mravnosť kresťanskú.

Tackáme sa nad úžasne nebezpečnými priepaťami, lebo vládnúci a rozhodujúci mužovia nášho veku neakceptovali a neuskutočňovali Kristove mravné normy. Sprievodnými znakmi tohto odklonu je stále nemravnnejšie a neúprimnejšie správanie sa svetovej diplomacie a stále brutálnejšie metódy špionáže a vojny.

Boh náš tresce nami samotnými. Dovoľuje, aby sme si navzájom rozbíjali hlavy. Duše bude on strašnejšie preosievat.

Ale veď toto všetko omnoho krajšie a múdrejšie a platnejšie vyslovili ostatní pápeži.

Pavol Strauss, Tesná brána

MUDr. Pavol Strauss a kolakovičovské hnutie

K 100. výročiu Stjepana Tomislava Kolakoviča-Poglajena

Keď som na jeseň roku 1943 v Bratislave nastúpil na vysokoškolské štúdiá a ubytoval som sa v internáte Svoradov, postupne som sa zapájal do katolíckeho študentského života, okrátko som sa stal členom výboru Ústredia slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ) spolu s medikom Vladimírom Sterculom, jeho predsedom, medikom Františkom Sýkorom, študentom techniky Gažom Froncom, poslucháčom filozofie Jánom Buchtom, budúcim jezuitom, profesorkou Máriou Pecíkovou a jej úzkou spolupracovníčkou poslucháčkou Filozofickej fakulty Martou Marsínovou. Bolo to zároveň jadro náboženského krúžku „Frassati“, nazvaného tak podľa talianskeho katolíckeho vysokoškolačka, ktorý zomrel v chýre svätosti. Do pôvodnej ideologickej náplne ÚSKŠ politicky orientovaného na Hlinkovu ľudovú stranu, krúžok Frassati vnášal nového ducha praktického a žitého kresťanstva, hľadajúceho odpoveď na otázky, aké kládla súčasná politická a ideologická situácia doma i vo svete.

Mohlo to byť niekedy pred Vianocami r. 1943, alebo začiatkom r. 1944, keď ma Gažo Franc uviedol do študentského krúžku, kde som sa prvý raz stretol s neobyčajnou, nevšednou osobnosťou, chorvátskym kňazom, bývalým jezuitom Stjepanom Tomislavom Poglajenom, ktorý na jeseň r.1943 ušiel pred nemeckým Gestapom z Chorvátska na Slovensko a tu vystupoval pod rodným menom svojej matky ako Kolakovič (1906-1990). Tým som sa zapojil do katolíckeho hnutia, ktoré cez vysokoškolačkov sústredených z celého Slovenska v Bratislave, čoskoro dostalo celoslovenské rozmery. Profesor Kolakovič nadviazal na činnosť krúžku „Frassati“, od neho sa odvíjala práca v bunkách, z každej bunky reťazovým spôsobom vznikali ďalšie bunky, takže v priebehu polroka sa cez bratislavských vysokoškolačkov rozšírili po celom Slovensku. Z krúžkov sa výberovým spôsobom vytváralo jadro, ktorého členovia tvorili organizované spoločenstvo pod názvom Rodina.

Prof. Kolakovič spájal v sebe črty teológa, filozofa, národohospodára, sociológa, psychológa a lekára. Nám študentom zvlášť imponovalo jeho široké založenie. V duchu filozofie ruského náboženského filozofa V.I. Solovjova nosil v sebe ideu zjednotenia katolíckej a pravoslávnej cirkvi, ako kedysi v 17. storočí jeho chorvátsky krajan Juraj Križanič. V duchu súčasnej kresťanskej filozofie E. Mouniera, J. Maritaina, M. Blondela, N. Berďajeva a i. horlil za organické usporiadanie ľudskej spoločnosti, o čom svedčí jeho knižka Základné črty ľudského poriadku, ktorú nám zanechal. Za Slovenského štátu bola starostlivosťou ÚSKŠ - Frassati tajne litograficky rozmnožená a zo Svoradova rozširovaná, po vojne r. 1947 ju vydala Spišská kapitula. Člen Rodiny, národohospodár a vysokoškolský profesor Rudolf Briška (umrel r. 1971) si jej obsah osvojil, ale v podmienkach komunistického režimu ho nebolo možné uviesť do života. Žiaľ, po prevrate roku 1989 naša kresťanská demokracia novú politickú

konšteláciu nevyužila a tento projekt do svojho politického programu nezahrnula, nechala sa unášať súčasnými politickými prúdmi v duchu liberálnej demokracie a globálneho kapitalizmu.

Keď sa chcel prof. Kolakovič zoznámiť s niekým z akademickej obce a zaangažovať ho do hnutia, najprv sa s ním zoznámil dialkovo. Na stretnutie s detským lekárom prof. A. Churom sa pripravil tak, že si najprv preštudoval jeho kapitálne dielo Slovensko bez dorastu. Jeho zásadou bolo uznať pravdu druhého, aj keby to bol ideový nepriateľ, lebo cirkev vlastní univerzálnu pravdu. Nikdy sa nemáme báť kritiky. Keď svojou prácou sledujeme dobro, povinní sme kritizovať aj nešváry v cirkvi. No nemal rád, keď sa niekto neústupčivo pridížal svojej utkvetej myšlienky a usiloval sa presadiť ju za každú cenu. Keď sa s niečím takým stretol, vždy poznamenal francúzsky: *Idée fixe*. Treba rešpektovať slobodu každého jednotlivca. Jeho činnosť sa niesla v duchu hesla „*Omnia instaurare in Christo*“ - všetko obnoviť v Kristovi. V sprievode dvoch-troch študentov raz podnikol fingovanú policajnú raziu po brlohoch pod bratislavským hradom, všetko fotografovali a fotodokumentáciu Kolakovič predložil úradu vlády ako svedectvo o hrubom zanedbaní sociálnej starostlivosti v štáte, ktorý si hovoril kresťanský. Keď v júni r. 1944 spojenecké letectvo bombardovalo Apolku, bol som práve vo Svoradove, po nálete som sa šiel pozrieť do mesta na spôsobené škody. Na Jakubovom námestí som natrafil na prof. Kolakoviča. Na hlavu mal helmu, na rukáve pásku s červeným krížom, v rukách stólu a svätené olejčeky, zachraňoval ľudí telesne i duševne. Navrhol mi, že zjždeme spolu na blízku detskú kliniku, možno tam doviezli ranených. Skutočne, našli sme tam zomierajúceho robotníka z Apolky s ťažkými popáleninami. Profesor mu udelil sviatosť chorých, pomodlili sme sa, iné sa už nedalo robiť.

Uviedol som stručne niekoľko črt osobnosti prof. Kolakoviča, aby som ďalej mohol odpovedať na otázku aký bol vzťah Pavla Straussa ku kolakovičovskému hnutiu. Nepamätám sa kedy a kým bol formálne prijatý do Rodiny. Aspoň František Mikloško v knihe *Nebudete ich môcť rozvrátiť* jeho meno v zozname členov Rodiny neuvádza. Pravda, to ešte nič neznamená, lebo aj iné mená v zozname chýbajú, napríklad dnes už nebhý RNDr. Imrich Staríček, ktorý po odchode prof. Kolakoviča do zahraničia, bol na Slovensku na čele hnutia. Ale fakticky MUDr. Pavol Strauss do Rodiny patril. Jeho meno často odznievalo v rozhovorech medzi jej členmi, a mnohí z nich s ním boli v kontakte, menovite lekári, ale aj priatelia z iných profesií.

S Pavlom som sa zoznámil na Detskej klinike, keď jej prednostom bol člen Rodiny prof. A. Chúra, a bol som raz u jeho asistenta, tiež člena Rodiny, MUDr.

Kornela Chmelu. Mohlo to byť začiatkom januára r. 1945, krátko potom, ako sa v novembri 1944 v Ružomberku záračne zachránil z transportu určeného veliteľstvom SS na istú smrť v niektorom koncentračnom tábore, ako sa Strauss o tom zmieňuje vo svojich knižkách Kolíška dôvery a Človek pre nikoho. Jeho snúbenica Mária Loydlová ho z Ružomberka vypevadila do Trnavy, kde sa potom skrýval v kláštore sestričiek mariánok. Býval tam spolu s kňazmi — členmi Rodiny Karolom Cibirom, Jozefom Hrušeckým a Františkom Minarov-jehom, neskorším krstným otcom jeho prvorodeného syna Pavla, a Júliom Gábrišom, neskorším trnavským biskupom, ktorý členom Rodiny nebol. Je možné, že z Trnavy si zavše „zaskočil“ do Bratislavy, hoci to bolo spojené so značným rizikom. No keďže od tých čias uplynulo vyše polstoročie, a spomienky na ne mám hmlisté, musím pripustiť možnosť, že som sa s ním zoznámil o 2 mesiace neskôr, asi začiatkom marca r. 1945.

V trnavskom „zátiší“ totiž nebol dlho. V rukopise jeho „Amalgamu“ som sa dočítal, že po zavraždení dvoch nemeckých dôstojníkov v meste nastalo obdobie rázií. Jedného dňa, hneď po rannej sv. omši, jeho priateľ Dr. Török ho vzal do vojenskej nemocnice, kde sa stretol s MUDr. Jánom Pöbišom, členom Rodiny, a spolu odcestovali do Ľubietovej za Banskou Bystricou. Bola to cesta veľmi nebezpečná a dobrodružná.

V ďalšom rozprávaní sa opriem o jedinečné svedectvo, ktoré podal člen Rodiny, v tom čase študent Vysokej školy obchodnej Václav Vaško vo vlastnom životopise *Ne vším jsem byl rád* (vydalo Karmelitánske nakladatelství 1999).

Ľubietová a okolie bol kraj, v ktorom sa za Slovenského národného povstania pohyboval prof. Kolakovič. V turistickej chate pod Veporom sa schovávalo pred Nemcami štrnásť členov rodiny právnika a národohospodára JUDr. Václava Vaška z Banskej Bytrice, tiež člena Rodiny. Ich príbuzný Milan Vesel tu obstaral úkryt aj Kolakovičovi, jeho stálemu pomocníkovi Vladovi Juklovi a štyrom francúzskym partizánom. Kolakovič denne slúžieval sv. omšu a stal sa rešpektovanou hlavou nezvyklého oddielu starých, nemocných, žien a detí. Určoval denný program, staval hliadky, utešoval, prednášal, záujemcom dával hodiny ruštiny. Ale ešte pred Vianocami r. 1944

obsadil chatu oddiel sovietskych partizánov kapitána Kaličenka, takže Vaškovci sa museli stiahnuť do Ľubietovej. Kolakovič, Vlado Jukl a strýc Ivan Vesel si však urobili neďaleko chaty „zemfanku“, a Kolakovič sa stal lekárom Kaličenkovho oddielu. S Juklom sa okrem toho staral o dve skupiny židovských rodín žijúcich v krutých zimných podmienkach v špatne vybavených zemľankách.

Václav Vaško mladší mal vystúpiť do hôr a Kolakovičovi odovzdať lieky a sanitárne potreby, ktoré zadovážil člen Rodiny Jozef Vicen. Ale v noci obsadili Ľubietovú Nemci, z domu do domu hľadali partizánov, vaškovské príbuzenstvo však pokladali za evakuantov utekajúcich pred Sovietmi. Tam sa Václav Vaško mladší, ktorý nestačil splniť svoje poslanie, stretol, ako píše, „spriateľmi z Kolakovičovskej Rodiny“ Pavlom Straussom a Jánom Pôbišom. Všetkých, aj Václavovho strýca Kozmála, stihol v obci osud všetkých mužov od šestnástich do šesťdesiatich rokov. Nemci ich zhrmaždili v miestnej škole, eskortovali do Hronca, odtiaľ vlakom do Žarnovice a pešo cez Oslany do tábora na okolí Novák. Václav Vaško spomína: „Dva dni nato bola nedeľa, krásna, slnečná. S Pavlom Straussom sme chodili po tábore, sneh nám vŕzal pod nohami. Nemci si nás nevyšmáli. Paľo recitoval spamäti latinské ordinárium a rozjímali sme nad úryvkom evanjelia, ktorý sa hodil k našej situácii.“

Pôbiš v tábore natrafil na nemeckého vojenského lekára, aktívneho katolíka a antinacistu, ktorý mu pomohol dostať sa z tábora na slobodu. Po ňom Vaško poslal poslancovi Klimkovi do neďalekej Prievidze správu o situácii, v akéj sa so Straussom a strýcom Kozmálom ocitli. Na jeho intervenciu u veliteľstva Wehrmachtu Vaška s jeho strýcom a Straussom prepustili na slobodu. Cestou do Prievidze, ako píše Vaško, Strauss spieval Te Deum. Z Prievidze sa Vaško pobral do Bratislavy a Strauss sa podľa jeho slov vrátil do Ľubietovej. Ale, podľa všetkého, nebolo to tak. V skutočnosti nasledovalo to, čo Strauss uviedol v rukopise svojho Amalgamu: „Potom som ilegálne hokuroval na detskej klinike u profesora Chúru v Bratislave.“ A to je tá druhá možnosť, keď som sa so Straussom prvý raz stretol a zoznámil. Okrátko, 4. apríla, mal cirkevný sobáš s Máriou Loydovou. V tom čase som už bol doma v Trenčíne, sovietska armia operovala pred bránami môjho rodného mesta.

Už z uvedených riadkov jednoznačne vysvitá, že Pavol Strauss bol v centre kolakovičovského hnutia. Stretol som sa s ním pri rozličných príležitostiach, medziiným v r. 1947, keď som bol raz spolu so Slavom Mišíkom v Skalici vo vinohradoch v „búde“, na stretnutí s tamojšou bunkou, a v r. 1968 v Nitre na schôdzi pri príležitosti založenia diecezálneho Diela koncilovej obnovy, ktorá sa konala, ak sa dobre pamätám, vo dvorčeku kláštora piaristov, potom sme všetci účastníci boli na audiencii u pána biskupa Nécseyho. V tom čase Straussovci už 12 rokov bývali v Nitre. Tu z členov Rodiny býval dnes už nebohý, inž. Gažo Fronc, ThDr. Dominik Bartoszewicz, tiež už nebohý, Anka Mojtovej, notár p. Masarik a snáď aj iní. S Gažom Froncom som sa raz stretol u Straussovcov.

Na Puškinovu ulicu, teraz Kláštorňú, som zvyčajne za doktorom Straussom zašiel, keď som bol v Nitre služobne, najmä pri príležitosti nejakej konferencie, sympózia, prednášky na

Univerzite Konštantína Filozofa, alebo za návštevy rodiny mojej dcéry Veroniky Géciovej pod Kalváriou. Jeho osobnosť ma fascinovala. Zblížili sme sa zvlášť na ideovej báze Léona Bloya, s jeho združujúcimi postojmi k meštiactvu a zvlášť k pomeštiachtenému kresťanstvu, ruského náboženského filozofa Vladimíra Sergejeviča Solovjova s jeho ideou bohočlovečenstva a všejednoty, i jeho postojom k židovstvu, ako aj Nikolaja Berďajeva, s ktorým mal spoločnú socialistickú minulosť, a ako Berďajev vo svojej knihe Pravda a lož komunizmu, ktorá ilegálne vyšla kameňotlačou ešte za vojny, aj on rozlišoval lož od pravdy socializmu a spolu s ním zdieľal výčitku, že my, kresťania, sme prenechali iniciatívu na sociálnom poli ideológiám kresťanstvu nežičlivým, ba nepriateľským. Keď som v roku 1990 na Filozofickej fakulte UK založil vedný odbor religionistiky, uvítal to ako niečo, čo mu bolo blízke, a naše debaty neraz odbočili k rôznym náboženským systémom sveta. Veď v jeho živote bolo dlhé obdobie intenzívneho hľadania pravdy a vtedy ho lákala dokonca teozofia. Vždy ma však zvlášť zaujalo, keď sa v ňom prejavilo niečo z jeho židovského pôvodu, čo si odniesol do kresťanstva. Je len prirodzené, že v ňom zostalo mnoho reminiscencií zo Starého zákona, čo aj v jeho literárnej tvorbe zvyrazňuje špecifickú črtu jeho osobnosti. Jeho spôsob vyjadrovania bol aforistický nielen v písomnej, ale neraz aj v bežnej ústnej, hovorovej reči. Aj v tom bolo čosi, čo ho spája s Berďajevom, z ktorého som preložil niekoľko spisov, takže jeho aforistický štýl je mi dôverne známy.

V r. 1988 mi ukázal skriňu plnú nevydaných rukopisov. Bol som ohromený. Vedel som, že vždy pracoval nielen skalpelom, ale aj perom, poznal som jeho prvé knižky, ale nemal som potuchy o rozsahu jeho tvorby. V tej chvíli som si uvedomil, že je najvyšší čas dať to všetko do tlače. Vyžiadal som si od Pavla niekoľko rukopisov. Dal mi Amalgám, Rekviem za živých, Neodoslané listy a ešte čosi. Vo veci vydania som oslovil môjho priateľa, prof. PhDr. Júliusa Pašteku, skúseného editora. Bol tej mieny, že v prvom rade treba vydať rukopis, v ktorom sa najplnšie prejavuje Straussova osobnosť lekára a chirurga, mysliteľa a spisovateľa. Voľba padla na Rekviem za živých. Pašteka sa rukopisu ujal a priviedol ho do knižnej podoby vo vydavateľstve Slovenského spisovateľa, ktoré knihu nielen vydalo, ale začiatkom roku 1991 udelilo autorovi vydateľskú cenu. S rukopisom Amalgám, ktorý som si vzal na starosť, sa mi nedarilo. Redaktor vydavateľstva J. M. vydanie komplikoval, chcel tam mať to i onô, v rukopise videl roztrúsené prvky Straussovej autobiografie, ktorú žiadal zosumarizovať a vyčleniť, čo som aj urobil v rozsahu okolo 70 strán, tým sa však narušila pôvodná celková štruktúra rukopisu a nakoniec z vydania zišlo. Pavol mi však montáž výtržkov z jeho života autorizoval, a dnes môže slúžiť ako dobrým východiskovým materiálom jeho budúceho životopiscovi. Hlavné je, že vydávanie jeho tvorby po r. 1991 pokračovalo, a Pavol sa dožil uznania. Jeho vedomie zaťažené pocitom „človeka pre nikoho“ ustúpilo vedomiu „človeka pre všetkých“. Taký bol a taký zostal v našich spomienkach.

Ján Komorovský

OKNO GOTICKEJ KATEDRÁLY

Keď máte v duši pusto, alebo vás padne tiešeň, keď vás bolí „celý človek“ – tak tam kráčate. Tiež vtedy, ak máte v duši sviatok alebo šťastný deň – tak tam zájdete... Posadíte sa v tom tymianom vonajúcom šere, zdvihnete zrak a on vám utkvie na tom mnohofarebnom, vždy úžasným obraze, ktorý sa skladá z harmonickej jednoty tisícov čriepkov, tvoriacich príbeh.. Osloví vás dokonalosť výtvarného výrazu. Žasnete nad genialitou tvorcu. Pochopíte, akú musel mať silu viery, keď vytvoril takú krásu...

Aby vás očaril most metafory, musí mať oblúk myšlienky ukotvený na obidvoch brehoch pravdy.

Preto vždy, keď sa v duchu vraciam a spomeniem si na uja Paľa S., sú to moje jediné návštevy kostola... Vynárajú sa mi naše príchody s Milkou Došekovou do milosrdného šera útulných izbičiek v domčeku učupenom na úpäti Zobora. Držiac sa za ruky, v dušiach chvenie, spojení v očakávaní...

A tam bolo vždy ako v tom priestore, o ktorom píšem v úvode. S pokoru a úžasom sme sledovali ten ohromujúci rozmer duše človeka, ktorého sila múdrosti vás oslovovala svetlom dobroty.

LEBO PAVOL STRAUSS BOL MNOHOFAREBNÝ. MAL ROZMER GOTICKÉHO OKNA...

(Ivan Matulík, december 2005)

Eugen Biser:

„...Ale ja prirovnávam vieru stále znova k veľkému domu. Zvonka vidíme iba fasádu a na tejto fasáde sú znázornené všetky tajomstvá viery, rozličné skulptúry, vidíme tam jasličky, krížovú cestu, Krista na kríži, Ježiša ako sudcu sveta, Ježiša na ceste do neba. To všetko možno vidieť, to všetko je spredmetnenie. **Ale tento dóm čaká na nás, aby sme vstúpili.** Máme vojsť dovnútra. A ak vstúpime do **gotického domu**, zažijeme veľké prekvapenie. Najprv je všetko tmavé a temné. Ale keď si na túto tmú privykneme, odrazu nám zažiaria obrazy namaľované na oknách. To sú znova tie isté obrazy, ktoré sme videli zvonka, teraz ich však vidíme **zvnútra**. Vidíme ich ako symboly, **symboly spojenia veriaceho človeka s Bohom**. A keď sa obzrieme späť, vidíme nebeskú ružu. To už nie je súd nad svetom, ktorý sme videli zvonka. Je to súčet všetkého, čo je zmyslom celého diania vo svete, a to mi je obrazom prechodu od predmetnej viery k identickej viere. Lebo táto nebeská ruža nie je len cieľom svetového diania, ale aj cieľom ľudského diania. Človek má v živote cieľ a táto nebeská ruža mu hovorí, tvoj cieľ je Boh. Tvojím cieľom je život v spojení s Bohom, a preto cieľ svojho života dosiahneš len do tej miery, do akej toto spojenie s Bohom skultivuješ. To je prechod od predmetnej viery k identickej viere.“

(Citované podľa knihy Jána Sucháňa „Pútik“, 2005. s.144-145; podč. J.R.)

Jozef Tóth
POSOL

(Príležitostná báseň poslovi a prorokovi
dnešného sveta Pavlovi STRAUSSOVI)

Do sveta prázdneho,
uhneteného z cesta a hliny,
priniesol recept na život,
vydaný ešte v raji,
ako dar na všednosť i na hostiny.
Veľa je totiž na svete smútku
a ľudia hľadajú šťastie,
o ktorom v duši vedia,
že ho raz mali,
a že ho stratili.
A odvtedy si jeden druhému
pri falošnom úsmeve
siahajú na žily!

Do tohto sveta prázdneho,
uhneteného z cesta a hliny,
prišiel muž, prorok, ktorý neumiera,
ktorý žije síce ako my,
ale je celkom, celkom iný!
Vie, kde je skrytý poklad,
poklad, čo všetci hľadajú,
ale nie tam, kde to treba.
A kričí ako prorok pri Jordáne:
Šťastie nerastie na zemi,
šťastie vždy padá z neba!
A muž, čo poklad priniesol zo strateného raja,
sa skrýl za meno Šavol,
lebo bol Pánom „vyvolený“,
a našiel toho, ktorý mal prísť,
zo ženy narodený,
a starý svet padol.
A preto odkryl poklad a šťastie,
ktoré človek cez tisícročia čakal,
a stratil sa v ňom smútok
a od radosti plakal.
Veď stal sa zázrak: proroctvo sa naplnilo
a stratené sa navrátilo!

No ešte sa hnal na tátošovi
zachrániť staré
a zlomiť raj nový,
na tátošovi...
Lež ktosi sa nad ním v prudkom svetle
pri Damašku nahol
a oslovil ho ako otec syna:
Šavol, Šavol,
všetko si pochopil,
choď, aby to všetci pochopili,
aby našli, čo hľadali.
Už netreba čakať,
veď už dosť čakali.
A priprav ich na videnie,
na obrátenie, na katarzu.
A nebudeš sa už volať Šavol,
ale apoštol Pavol a brat Pavol z Tarzu!

A tvoje Rekvie m za živých
sa na pieseň lásky zmení
a zaznie ako chorál a ako hymnus
pri vzkriesení!

Pavol Országh Hviezdoslav

JE OBRÁTENIE PAVLA VÝZNAMU
deň vysokého, ktorý ako vrchol
sa nad planinou vzniesol všednosti,
čnie po oblohu ľudskej pamäti
a zreteľ jej, nech po obzore času
či priestoru bol zblúdil kamkoľvek
zo zvedavosti, zmyslov za vlnou,
za pastvou túh, stá magnetický pól vše
pritiahne razom k sebe. Aspoň tak
to býva u mňa každú ročnicu;
nie div, bo deň ten v skutku vrcholí
mi v živote. (Čím, ovšem, nechlúbim sa
ni najmenej; ni zďaľa, nenarážam,
nehľadám spojiva... Viem hlboko,
ach, do dna duše viem, že nie som hoden
ramienka odpäť u obuvi tomu
na ceste k Damašku; lež, hľa, i on
bol vyvolenou trebárs, ale preds'
len nádobou: tým viac my trpaslíci
sme iba nástrojmi, ichž božská ruka
upotrebuje, jak chce, obracia
za svojim väčším-meniším účelom:
muž, jej len česť...) I znova povýšený,
že pamätný ten zasvitol ma deň,
som vďaka jemu nad dní plochosť, totú
step bezotvárnú; z bežnej koľaje
povyšinný opäť na priedval,
čo rozhraním je plytkých, zbahnateľých
vôd prítomnosti vôkol; zároveň
uspôsobený na široký prehľad
po minulosti dieloch, odťatých
včerajška brázdou; k tomu pohnutý
i popchnutý, si zo skúseností
už vydať počet - - Hoďme tedy súdnym
po udalostiach okom aspoň raz
(prv než i nášho žitia potôčik
uviazne v kamenci) a naponáhle
ich preskúmajme zväčša; uvažujme,
keď ponúka nás práve k úvahe
i obrátenia príležitosť sama,
o sveta stálom preobliekaní
sa, o premenách...

Ó, čo som ich prežil,
odkedy vládzem svitom poznania
až poteraž, keď začína mi hasnúť,
ó, koľko dosiaľ!

Ja zásluh nemám napiek tarche liet:
som najmenší a krehký, slabý, biedny
na zatratenie... Ani raja niet tu,
jak nebolo ho nikdy na zemskom
tom diele nemocnom: - Táž' hora krivdy
tu čnie vždy, tá hať vadí priekorov,
ten ráoch strká pýchy, svevole;
tá výhna zášti sipí, močarný
ten škúli okál' nepriazne, to bahno
si kysne skazy; pysk ten pomlvy
kol slinou strieka, nohy podráža
ten kameň urážky, to isté puto
opína ducha... Nesvár, rozbroj, rozvrat
ten o triumfe; totá trampota
a neresť, trýzeň v jarnom rozvitku...

Tá služba modle býka zlatého
s hurhajom, tancom; s vlná to kapy
Thule
pre háved' šplhavcov; to Eldorádo,
čo zrade rado je... Ten vysoký
bôľ zjatených rán, ako oblohou
keď skvitnú zore; ako čierna noc
žial hlboký... Púšť, och, i púšte tej,
juž obzerá tam v slzách deväť sestár,
Múz z opustených hájov Golgoty,
až nasmrť strápených... To zažil som,
to spoznal, skúsil behom drahých
rokov!

Jak mladoň som bol s myslou veselou
uskočil na harcište, v srdci vatru
zápalu, perute túh na duši,
obzorom skvúcich vidín obrazy;
jak starec, smutný navraciam sa: pútnik
sklamany, s odriekanim oporu
odkladajúci cesty - číry popol
v zastydlej hrudi - oprchnutý vták
i zachripnutý: toť, mu daromných
kriel ulamujem kýpte... Mlčím už.

Svätý Pavol je z najväčších duchovných a psychologických fenoménov, ktorý sa narodil z ľudskej matky. Vzdelanec a mestský človek, sebavedomý rímsky občan. Nekompromisný, nech robil čokoľvek, a vždy v maximálnom vypätí. Vždy na Boha upriamený i vo svojej úlohe zúrivého prenasledovateľa a ničiteľa novej sekty - kresťanov. Lenže Boh bol neúnavný poľovník duší a anglický básnik Thomson ho volá „poľovnícky pes nebies“. A túto vzácnu korisť prenasledovala milosť Kristova. Pred Damaškom, v náhlom stretnutí s Ježišom, spadli z neho všetky zažitú predstavy o politickom Mesiášovi a jeho duchovnej existencii. Ale jeho stretnutie so živým Kristom a jeho otázka: *Pane, čo chceš, aby som urobil*, súvisela s tým, že jeho vnútro bolo zaliate prúdom svetla „na osvietenie poznania Božej slávy v tvári Ježiša Krista“ (2 Kor 4, 6). Bol to prelom tajomných síl, vpád vyššieho svetla. V Ukrižovanom mal dôkaz, že sa hnev Boží zmenil na lásku. A to ho premohlo, že sa z neho stal po všetky zvraty života navždy apoštol pohanov „v Kristu Ježišovi“. Pravý boží bojovník, mystik Krista, hlboký náboženský mysliteľ, spisovateľ a filozof. Jeho vnútorná intenzita a sugestívnosť je ako oná legendárna svätá kopija, ktorá uzdravuje rany, ktoré spôsobila.

(„O našej dobe a o nás v nej s Pavlom Straussom.“ - Slovenské pohľady 1993, č. 5, s. 55.)

• Zľava: T. Leštinský, V. Šosták a M. Koleják

• Zo spolkovej svätej omše

• J. Šišila a primátor mesta A. Slafkovský

• Čestný predseda spolku František Tondra - spišský biskup

• Záber z pracovného rokovania zľava G. Herichová, M. Koleják a V. Šosták

• Rodina Jožka Straussa, zľava Z. Straussová ml., Z. Strassusová a J. Strauss

• J. Šišila a M. Jančuška

• Z. Straussová a J. Rybák

Ešte raz Pavol Strauss a Nikolaj A. Berďajev

V druhom čísle Listov PS sme v krátkej poznámke Dve „filozofické autobiografie“ preklenuli mostom medzi dielom Pavla Straussa Človek pre nikoho a dielom N. A. Berďajeva Sebapoznanie, ktoré vyšlo v preklade Jána Komorovského (AGORA, 2005).

Vtedy som ešte netušil, že ma Ján Komorovský „donúti“ ešte raz sa k paralele Strauss – Berďajev navrátiť. Urobil tak svojim novým prekladom diela Alexandra Meňa Ruská náboženská filozofia (KALLIGRAM, 2005). (Mimochodom: neviem, či už niekto vo vzťahu k odkazu P. Straussa použil termín „náboženská filozofia“; ale zdá sa mi veľmi priliehavý.) Medzi plejádou predstaviteľov ruskej náboženskej filozofie, ktorým A. Meň venuje rad-radom svoje prednášky, je jedna venovaná N.A. Berďajevovi. Je to skvele podaný oblúk života a tvorivého odkazu tohto mysliteľa, aký vo vzťahu k Pavlovi Straussovi zatiaľ postrádame. (Možno sa nájde niekto, kto sa bude touto prednáškou A. Meňa inšpirovať.)

V texte tejto práce bolo niekoľko miest, kde som sa paralele s Pavlom Straussom nemohol ubrániť. Preberme si ich postupne:

1. Berďajev „založil časopis Put' (Cesta), ktorý vychádzal od 20. rokov do svetovej vojny. Nie je to časopis, je to **klenotnica myslenia** (podč. J.R.)! Jeho šesťdesiat čísiel tvorí skutočné bohatstvo, odkaz, ktorý dnes prijímame, a daj Boh, aby sa dostal aj k našim potomkom.“

Predstava nejakého svojho časopisu je pre Pavla Straussa z mnohých príčin absolútne vylúčená. Nemôžem však nemyšlieť pritom na časopis, ktorý začal vydávať Spolok priateľov Pavla Straussa – **Listy P. S.** – Pravdaže, namýšľať si, že je – po dvoch číslach – „klenotnicou myslenia“, by bolo nehoráznou opovržlivosťou, ale čo sa bude dať o ňom povedať po „šesťdesiatom čísle – kto vie? V každom prípade autor, ktorému je tento časopis venovaný, klenotnicou myslenia je – a je na nás, aby sa časopis postupne stával hodným svojho „idolu“.

2. Neodolám pokušeniu (a potešeniu), aby som nasledujúce slová A. Meňa nevzťahoval aj – slovo za slovom – na Pavla Straussa: „Mnoho rokov sa o ňom u nás nehovorilo, iba nejaké náhodné pramene, veľmi stručné informácie v encyklopédii. Potom sa objavila jedna kritická práca a v súčasnosti nastáva nové obdobie. Môžem povedať, že závidím každému z vás, čo dnes bude čítať Nikolaja Alexandroviča. Je to veľký pôžitok mysle i srdca, keď človek preniká do sveta jeho slobodného, krásneho, vznešeného myslenia, do sveta muža, ktorého filozofia osobností, tvorby, slobody nesie v sebe pečať neprekonateľnej ušľachtlosti.“

3. V minulom čísle Listov P. S. v správe tajomníka Spolku priateľov P. Straussa Ľubomíra Rašiho sa hovorí: „Rodina Pavla Straussa nám prisľúbila a aj darovala vzácnu fotodokumentáciu (časť z nej uverejňujeme v čísle), od členov a priaznivcov dostávame písomné svedectvá o živote P. Straussa. Pracujeme na realizácii myšlienky umiestniť ako **expozíciu Straussovu izbu** s jeho autentickými reáliami, chceme pokračovať vo vydávaní Listov PS, chystáme kalendárium, pracujeme na bibliografii.“

Hneď som si na tento oznam spomenul, keď som v prednáške A. Meňa prišiel k slovám: „Celkom nedávno otvorili Berďajevovo múzeum, ktoré má pobočku v Paríži i u nás. Prirodzene, zatiaľ jestvuje takmer len na papieri, **no sám fakt je radostný a úžasný** (podč. J.R.). V tomto múzeu budú zhromaždené aj fotografie tých čias, možno i fotografie ľudí, ktorí boli nejako spätí s dobou, i spomienkové predmety. Ako vidím, je tu prítomný aj správca múzea; myslím, že nebude mať námietky, ak sa na vás obrátim s prosbou: Ak natrafíte na staré pohľadnice z rokov 1910-1920, na nejaké veci, čo by mohli osvetliť túto dobu, ozvite sa. Múzeum začína od nuly. Parížsku pobočku otvorila, ako dúfam, v izbe (teraz zívá prázdnotou), kde Nikolaj Alexandrovič skončil.“

Alexander Meň nás naplňa nádejou, že hoci Straussova izba v Múzeu Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši „zatiaľ jestvuje takmer len na papieri“, ale sám fakt, že takáto idea skrsla, že našla ústretný ohlas a nadšencov, ktorí sa pre ňu zapálili – sám tento fakt je „**radostný a úžasný**“.

A veríme, že sa nájdu ľudia, ktorí prechovávajú a opatrujú dokumenty rôzneho druhu, týkajúce sa života a diela Pavla Straussa, – že prijmú tieto slová A. Meňa ak adresované osobne im – a stanú sa tak účastnými na budovaní dôstojného stánku pamiatky na muža, o ktorom si budú naši potomci hovoriť, že „je veľkým pôžitkom mysle i srdca prenikáť do sveta jeho slobodného, krásneho, vznešeného myslenia“.

J.R.

Záznamy z konca života

Pavol Strauss

(Z rukopisu Body istoty pripravil J. R.)

Máj 1994

1.5.94

Prvý máj je vždy veľký priedel roku. Len či to platí i pre vesmírne hodiny. Pre duševný čas určite.

Aj ľudia môžu žiť hviezdne časy. Nikdy sa nemožno zabudnúť. Ani smrť nie je výhovorka. Človek sa môže omeškať, ale aj predbehnúť.

2.5.94

Poliať kvet a napísať báseň je rovnaká metafyzická hodnota.

Nezabudnúť na umelca je tvorivá hodnota.

Upozorniť na dielo je tiež tvorba.

3.5.94

Netreba stále evidovať čas. Len podstaty. Svoju dobu nepredbehneš.

Naša cesta od neznámyho k známemu.

Ja, ako kus vesmíru, chorľaviem.

Treba čakať, aby sme nezabudli na čakanie.

4.5.94

Sv. Pavol viedol svoju korešpondenciu väčšinou z väzníc. Ale nikde nespomenul seba. Jeho záujem sa sústredil len na situáciu evanjelia.

Žijeme vo vesmíre a s vesmírom. A chováme sa, akoby sme žili mimo neho.

Človek nemá význam hviezd. A ako ľahostajne chodíme po tomto hviezdnom svete.

Pohyb vesmíru sa nemôže oneskoriť.

Jestvujú aj nevyliciteľné duchovné infekcie.

Na konci filozofie je začiatok zdravého rozumu

5.5.94

Každéráno je malé narodenie. Aj každý nápad. Nápad je liek, ktorý ozdravuje.

Mali by sme sa adaptovať na vesmírny čas. Rytmus nášho srdca by sa mal prispôbiť rytmu božského srdca. To je asi ten správny čas.

6.5.94

Každý život potrebuje ústredný problém. Šťastný život, v ktorom je ústredný problém Boh. Filozofia nie sú škriepky, ale hľadanie pravdy. Kústik pravdy našiel každý. Hľadanie je pôvodná cesta filozofie. Ale najprv sa treba prehrýzť cez seba. Starosť o vesmír nie je v nás. Iba jeho interpretácia.

7.5.94

Prášky, ktoré tancujú v rannom svetelnom lúči, i ohnivé gule vesmírne vidím v Tvojich rukách, Bože, ako vôbec všetko. A môžem byť šťastný i v bolestiach pri toľkej velebe.

Zabudnúť zabudnuté nie je chyba.

8.5.94

Nedá sa vypadnúť z vesmírneho rytmu.

Nešťastný život, do ktorého sa zamiešala politika.

Politici sú najpodradnejší členovia národa.

Všetci majú defekty charakterové i morálne.

Netrpia na hypertrofiu svedomia.

9.5.94

Na vesmírnych hodinách mi odbilo.
Nedá sa vždy len naslúchať.

Kto si pletie prezieravosť s nenávisťou, vsadil na falošnú kartu.

Výročie konca 2. svetovej vojny. No, ale tešíť sa neviem. Vojna všetkých proti všetkým na celom svete, je zvyšok víťazstva. Neubúda porazených.

10.5.94

Žijeme akoby v poválečnej dobe. No, v tejto dobe sa mi nezdá nič normálnym.

Literárni vedci sú hrobári literatúry. Kto sa im nehodí, toho pochovávajú do svojich prác. Lenže tí sa v tom literárnom hrobe octnú i s tými privilegovanými. Literárne a historické práce sú chtiac-nechtiac hrobmi.

Lovec zážitkov nie je nebezpečný.

12.5.94

Niekedy sa stane, že zažijeme bleskové poznanie niečoho dotykom. Náhle a nečakane. V takých zvláštnych kontaktoch nás môže ohriť infarkt alebo nič zvláštne a nečakané. Žijeme v zvláštnych a neznámych vzťahoch. I z tejto strany je život zvláštny a jedinečný a neznámy.

Nesmieme zabúdať, že sa cítime ako súčasť vesmíru. Sú prírodné katastrofy a sú i duchovné katastrofy, tieto sú väčšie, sú to i vojny a rozpory.

13.5.94

Každý koniec je začiatok pokračovania. Bez vnútorného dohovoru.

Nabíjanie agregátu času.

Až po hranice času sa možno predbiehať.

Fatímské výročie! Tu sa začali krútiť veraje doby. Výstrel nebeskej Aurory.

Cesta na koniec dejín neba. Nič nie je dôležitejšie.

I život ducha hľadá svoje osvieženie. Aj vnútro človeka podlieha prílivu a odlivu. Či sú to mesačné fázy v duši.

Aby človek obstál v tomto svete, musí mať vlastnosti muža bez vlastností.

Omylmi vchádzajú do sveta mnohé múdre veci.

Never múdre mu peru. I teba zavedie.

Sú aj hviezdne hodiny sveta a netýkajú sa astronómie.

Vynález objav recidívy.

14.5.94

Všetko pozostáva aj zo svojho opaku.

Zo všetkého môžeš vypadnúť, len nie z vlastného konceptu.

Novým spôsobom treba objaviť svet.

Čistý papier je môj veliteľský stan.

Dobre myslí ten, čo svoje myslenie občas spochybní.

15.5.94

Mysliaci človek nemôže byť ani iné ani viac ako hľadač.

Filozof nemá pevné obydlie. Je najviac na ceste za pravdou. Všetko sú najviac medzistanice jeho cesty. Do konečnej stanice sa nedá doraziť.

Do filozofie patrí všetko, i svet zážitkov a dojmov, citový svet a svet spomienok. Čo vytvára osobnosť, vytvára i svet myslenia. Je to komplex všetkého, čo zažívame a prežívame.

Všetko, čo je v nás, to sme my.

16.5.94

Prišiel som na hranicu poznania, a tou je láska.

Každý deň treba to podstatné znovu začať. Žijeme a pohybujeme sa v tajomstve.

17.5.94

Svoju podstatu nevysledíme ani v sebe ani mimo seba. Vždy sme len jeden.

So svojím bytím sa pohybujeme stále okolo tajomstva. V nás splýva budúcnosť a terajšia chvíľa ako úlomok večnosti.

Slnko (nečit. slovo – J.R.) láska mojich kvetov a relatívna noc mojich zmyslov susedia ideove.

Od ja do on sú svety rozporov.

Intenzívne premýšľať je vždy len boj o seba.

Treba sa hrabať do stále hlbších bytostných hĺbok svojím poznaním a narazíme na stále vzdialenejšie metafyzické hĺbky.

Začínajú štípať komáre. Keby myšlienky štípali ako komáre, dám sa celý doštipať.

18.5.94

Musíme sa sami v sebe definovať, cele objaviť a tým si ozrejmiť vzťah k tomu neobjavenému, čím sme pre seba i pre iných. Skončením dňa sa neskončí nič. Sme v sebe začiatkom, úžtkom pre iných.

Celý život sa môže hľadať a naháňať, pre tú poslednú sekundu, kým sa ešte vnímame. Ale neverím v nič definitívneho.

Toto je chabý duševný kalendár.

Pokora a dôvera sú cestopisné značky našich duchovných chodov. Smer je láska a značka je svetlo.

19.5.94

Pri štálom hľadaní možno naraziť aj na duchovné záтары.

Jestvuje aj meteorológia duchovného života. Sú v nás aj búrky, je v nás aj činnosť sopky. Ťažko to hodnotiť, ťažko to aj rozoznať. Pri snahe dostať sa všade do hĺbky dôjde aj ku kolíziám. Človek nie je nikdy sám. Sú v nás aj mnohí.

20.5.94

Nič neskončilo. Konce neuznávam. Život vždy začína znovu. I keď sa obzor zmenšuje.

Vesmírne hodiny nikdy nemeškajú. Postupne sa stávame samým sebou ako akt pokory a lásky, teda akt milosti. Ale môže dôjsť aj k tomu, že sa sami odmietneme. Život je vrtký.

Celý život nestačí na to, aby sme sa sami dobehli.

Rozumiem sa len ako niečo Bohom chcené.

Nič sa nedá opakovať. Každú chvíľu vchádzame do nového dobrodružstva.

21.5.94

Hanbím sa stále do seba hľadiať.

Pravdu treba vytrpieť ako smrť.

Hypoglykémia ma naučila vedieť, že je možný aj iný typ vedomia.

Všetko je plod milosti, i sloboda i istota i vedomie straty.

Nádej je najkrajšia odpoveď života.

22.5.94

Veni, Creator Spiritus...

Všetko je milosť, všetko je Dar. Aj nakoľko sme, aj čo sme zvládli. Všetko, čo sme boli schopní vykonať, sa zastavilo vždy pri alebo za veľkým Ty. A to je hranica Božia. Vždy sa len prepadávame do seba. A môžeme sa požičať u seba.

Z perspektívy staršieho syna sme popáchali len chyby, nedbajstvá a bezplánovitosti. Čo sme zanedbali, už nedobehneme. Ostávame dlžníkmi smerom do večnosti.

23.5.94

Iskra ducha je začiatok všetkého.

24.5.94

Všetko potrebuje požehnanie z neba. Preto sú si i blízki ľudia takí cudzí a odcudzení. Keď je človek chorý, má pocit, že sa zastavili vesmírne hodiny. Možno, že sa naraz rozbehnú.

25.5.94

Najväčšia múdrosť je láska.

Vesmíru pribúda i ubúda. I ľudská duša.

Čo má národ najcennejšie? Reč a umelecké aglomeráty. Svedomie a jeho kritériá. Zhodnotenie duchovných hodnôt. A zhodnotenie jeho rozhodnutí. Ale aj duchovné a morálne cesty, ktorými kráča. Kým si človek človeka neváži a nehodnotí ho podľa jeho mravných a duchovných hodnôt, je to národ ešte morálne nevypelý a labilný charakterove. Ešte nám treba prežiť dlhšiu dobu v relatívnej stabilite a pokoji.

26.5.94

Denne sa začína život. Denne môže začať niečo nové.

Každý človek musí vedieť, čomu žije, či len prirodzenému alebo aj nadprirodzenému. Preto je aktuálny metafyzický denník a la Gabriel Marcel.

Keď som chorý, mám pocit, že som niekto iný. Som iné Ty.

Múdrosť a mystika nie sú to isté, ale môžu aj splynúť. Sú si blízke.

Medzi tajomstvom a modlitbou je úzky chodník viery.

Veda úzko súvisí s filozofiou. Všetka prírodná veda je zapojená do filozofie.

27.5.94

Najsvedomitejší budík je svedomie. I v dejinách národov. I v náprave krivdy.

Celý život je len množstvo rizikových faktorov. Od poranení ciev po embólie a trombózy.

28.5.94

Celý život sa krúti okolo Božej lásky.

Najlepšia choroba je vynaliezavosť.

Vnútro človeka je ako sopka. I v štádiu kľudu vyteká láva, rozrušená občasnými erupciami. Úplný pokoj nejestvuje. Už vzhľad na erupciu

je erupcia ticha. Za čím je duch, nie je v úplnej pasivite.

Tá roztranzírovaná republika straší ešte v nejednej hlave.

Posmrtný život nás čaká, poťažne my ho čakáme. Bude to nesmierne prekvapenie.

29.5.94

Ani choroba mi nepomáha.

Kresťanská filozofia nemôže byť nesúrodé táranie o Bohu.

30.5.94

Nikdy a nikde nie sme cudzí, keď sme ochotní pomôcť a slúžiť.

Vo filozofii ide o Boha a o človeka.

31.5.94

Nech sú filozofické učenia akékoľvek zložené, konečné ústie je vždy len láska. Jednoducho.

Všetko, čo žije, oslavuje Boha. Len my ľudia tomu nevieme rozumieť.

Vesmírne hodiny sa posúvajú. Nikdy nemeškajú. Keby sa naše srdcia podľa nich riadili, na oslavu Božiu.

Jún

1.6.94

Nedá sa razom rozhodnúť, či je naša telesná prítomnosť to podstatné na nás. Veď tie duševné a duchovné poryvy sú a budú to podstatné. A tak ostáva tá naša telesná prítomnosť len úloha signálnej stanice. To nehmotné je trvalé. Aká hlúpa a neopodstatnená je veta, že nás čas naháňa. V tej duchovnejšej časti života je bez súvisu a bez súladu.

Reč je náramne tvorivá a vynaliezavá. Inokedy sa zdá chudobná a k duchovnej podstate všetkého ani len nestačí.

Je šťastie, že sú u nás aj ľudia, ktorí rozmyšľajú aj v širokých kategóriách historických, psychologických a aj geopolitických.

Už mám viac známych na druhom svete. Len či to oni vedia.

Bolo by výhodné, keby sa dala merať mozgová kapacita ako krvný cukor, by sa všetci filozofii octli v laboratóriu nemocnice.

2.6.94

Na koho sa obrátiť, aby sme poznali Boží čas? V živote len o to ide.

Len neprehlušiť Božiu vravu. Slovníky na ňu nemáme. Veď je to mimo rozum.

Vtip nehraničí s rozumom. Je to predčasne vyrastené potomstvo.

Filozofia sa rodí v bruchu (som diabetik).

3.6.94

Smrť neovplyvní vesmírny čas.

Ako ku mne prišiel Pavol Strauss

Július Rybák

Ako sa to všetko začalo

- *Trafil si na šťastnú tému v živote, -
mohol by mi povedať niekto,
mysliac na Pavla Straussa.*

- *To nie je téma, milý môj, to je osud!*
(Zápisník)

Ako sa to začalo? Na túto otázku by som mohol odpovedať slovami jedného zápisu Pavla Straussa: „Skoro omylom, ale rozhodne náhodou. Ako mnoho dobrých vecí v živote.“ - Stalo sa tak vďaka Blažejovi Krasnovskému, pred ktorým som pri jednej debате rozvíjal plány, akú knižku by som si raz chcel napísať zo záznamov môjho Zápisníka o Michailovi Prišvinovi (jeho diela som pekných pár rokov prekladal do slovenčiny). „To mi veľmi pripomína Zákruty bez ciest Pavla Straussa,“ - povedal on, a keď videl nechápavý výraz na mojej tvári, doložil: „Nepoznáte to? Pošlem vám ich!“

Tak mi jedného júlového dňa roku 1982 pošta doniesla útlý zväzoček: Pavol Strauss, Zákruty bez ciest, ktorý vydala Smena r. 1968 - buď za to chvála všetkým, čo mali na tom zásluhu. Otvorím, čítam - a prežívam zázrak stretnutia, aké sa človeku pritrafi len výnimočne v živote. Ovládol ma naozaj pocit, „ako keby magma zeme nášho vnútra bola hľadala cestu navonok a keď tú kôru cez nás nemohla preboriť, prerazila iné vnútro“ (Strauss). **Skutočný sviatok príbuznosti.**

Dobří duchovia zrejme radi chodia v páre. Od chvíle, čo som sa vďaka Blažejovi Krasnovskému stretol so straussovskými Zákrutami, prešiel nejaký mesiac. V Prahe sa zišiel svetový kongres ruštinárov a v prestávke rokovania som si sadol na voľné miesto k neznámej kolegyni. Po chvíli - iste len vďaka jej iniciatíve - sme sa rozhovorili, najprv, pravdaže, o Prišvinovi, ale hneď nato ja ťahám z aktovky zošit, reku, čo tam Prišvin, ale pozrite, akého Slováka som ja objavil, citujem jej z výpiskov - kým ma ona neprerušila:

- Vravíte Pavol Strauss? Nuž veď je to náš pán primár!

Iste som len zato nespadol z nôh, že som sedel. Tak on teda žije, býva v Nitre, robí tam primára chirurgie, a tento druhý môj dobrý duch, Vierka Bednáriková, sa s ním dokonca pozná. Jej prostredníctvom som poslal pánu Straussovi Prišvinovho Čierneho drozda, po čase sa mi ozval listom, začali sme si dopisovať, vymieňať rukopisy, osobne sa stretať...

Našťastie - pri mojej povestnej antipamäti - som už mal vypestovaný viacročný návyk „života so zápisníkom“, a tak všetky dôležitejšie etapy dotykov s dielom Pavla Straussa a s ním osobne zostali na stránkach zápisníka zafixované. Cítim, že je čas vydať o tom svedectvo, súc pamätlivý Straussovho presvedčenia, že „nežijeme, ale sme žití“, a tak ani jeho vstup do môjho duchovného sveta nemohol byť náhodný.

Pavol Straus sám seba nepovažoval za spisovateľa, ale za médium, ktorého poslaním je zvestovať posolstvo iných svetov svojmu národu. A tak sa hádam nepomýlim, keď poviem, že každý čitateľ, ktorému sa z vôle osudu dostalo Straussovo dielo do rúk, sa stáva istým spôsobom zodpovedným nielen za to, aby toto posolstvo prijal, ale aby ho aj ponúkol ďalej. Tomu chce práve slúžiť prítomný výber straussovských záznamov zo zošitov môjho zápisníka z rokov 1982-83. K záznamom miestami pripájam nevyhnutné poznámky a citujem - vo výbere - úryvky z diel a listy pána Straussa, ktoré som si usilovne prepisoval do zošitov.

Ten, ktorý tieto záznamy do zošitov zápisníka pred rokmi písal, a ten, čo robí z nich dnes výber a dáva ich dokopy, aj je aj nie je tá istá osoba. (Spomeňme si na Straussa: „Každým dňom začína život od nultého bodu... Čo sme kedysi napísali, sú stopy po nás, ku ktorým sa už sami nepriznáme, ktoré sú od nás nadobro odlúčené a ani iní nevedia nájsť spojenie medzi nami a nimi.“) - Rešpektujem teda samostatnosť a nezávislosť onoho dávneho „ja“ a v istom zmysle so vzrušením znova prežívam peripetie jeho osudu.

Dostávate tak, vážení čitatelia, do rúk jeden životný „straussovský príbeh“, ktorý sa možno stane podnetom aj pre iných. Ako som svojho času napísal v úvode k Straussovej Nádhere nečakaného, „spolu tak všetci budeme písať veľkú knihu príbehov o tom, ako Pavol Strauss a jeho „večne platné“ (Mária Medvecká) slová v nás žijú a čo s nami, hriešnikmi, robia“.

J..R.

1982

(14. júl)

B. Krasnovský mi poslal knižočku Pavla Straussa Zákruty bez ciest.

Som šokovaný, že taký Slováč, chirurg existoval (existuje?), a ja o ňom nič neviem.

Je skutočne nepochopiteľné, že takéto veci úplne vypadajú z krvného obehu národa.

Aforistická sila Straussovho umu je úžasná. Jediné, čo mu v porovnaní s Prišvinom chýba, je obraznosť. Ako by to všetko ináč vyzeralo, keby to bolo presiate príbehmi, prírodnými pozorovaniami - slovom zobrazením tej c e s t y, ktorou by čitateľ s autorom spolu mohol prísť k nevšednej pravde.

Skúsím si niektoré veci povypisovať. (Toto dielko by však malo stáť celé na čestnom mieste v mojej knižnici.)

„Píšem z periférie chirurgickej existencie. Ale mierim do centra zdravotníckej a ľudskej problematiky.“ (Tento vzťah periféria - centrum mi je sympatický.)

„Doba mnohé zreformovala a mnohé zdeformovala. Mnohé treba znovu sformovať.“

Straussove slová: „Čokoľvek vytvoríme z vnútornej potreby človeka - teda z vnútornej potreby doby, je nevyhnutnosťou pre všetkých“ - chápem v zmysle **čokoľvek vytvoríme z vnútornej potreby seba samého** - a teda v zmysle prišvinovského „chočetsia (ná smrť)“.

„Bezradnosť je tvorivý priestor možností.“ - Echo mi donieslo k tomu môj zápis, že nie som ničím, a teda môžem byť všetkým.

Rilkeho odpoveď na otázku mladého básnika, či má pokračovať v literárnych pokusoch: „Pokračuj, ak by si cítil, že bez písania nemôžeš žiť, že bez neho by si prišiel o svoje vnútorné opodstatnenie.“

(Poznámka. Silnejší typ písma v Straussových textoch nahrádza naše podčiarkovanie v texte zápisníka.)

(15. júl)

Vrátim sa na chvíľu k Pavlovi Straussovi. I mne sa často žiada opakovať môjmu okoliu: „Nevedia, že sa nemožno stať hocičím alebo všetkým. **Niečím treba aj byť.** A niekto naozaj je napríklad chirurgom, tak ako je niekto klavíristom, svojim telesným i psychickým habitom.“

„Všetko, čo za niečo stojí, niečo stojí.“

Pekne povedané: „Naša práca musí byť taká, akoby sme večne žili a plody našej práce na nás večne hľadali.“

Na Prišvinovho Šťastlivého rybára (porov. M. M. Prišvin, Zo samoty k ľuďom, s. 133-135) som myslel pri Straussových slovách: „Nič nie je ťažké - povie začiatokník, ktorému sa raz niečo podarilo. A nič nie je ľahké - povie starý, skúsený pracovník, ktorý zisťuje čoraz lepšie výsledky svojich často opakovaných výkonov.“

Najdojemnejší sa mi zdá byť Strauss tam, kde hovorí o chirurgovej láske a obdive k tkanivu. K tomu sa pripája aj miesto, kde hovorí, že technika a cit - to je „izolovaná radosť našich rúk, pýcha rúk“.

Akokoľvek je to paradoxné, ale práve toto by mohlo zo mňa urobiť dobrého chirurga.

Týchto ľudí nemôžu nepútať problémy žiarenia: „Koľko dosiaľ nepoznaných účinkov na ľudský organizmus vychádza z kozmického žiarenia, alebo zo stáleho žiarenia hmoty Zeme. Čo je s prístupom žiarenia nášho tela? **Čo z nás vyžaruje a aké to má účinky?** V akých začiatkoch sú úkazy psychotronické a aké závažné poznatky sú tu možné?“

To ma navracia k dávnej úvahe o tom, že v Slnku je všetko, k čomu život len postupne dospieva. Život teda mieri ako k cieľu - stať sa slnkom! - A čím vyššia forma života, tým viac začína sama vyžarovať - človek, prirodzene, najviac!

Prišvin by povedal tak isto: „Staroba nie je problém omladzovania. Nie nestáť sa starým, aspoň vnútorne, ale **ostať mladým.**“

Vynikajúci súzvuk s mojimi dávnymi myšlienkami: „Viem, musíme dospieť k tomu, aby sa ľudom nevyplácalo byť zlými.“

Úvahy o smrti sú fantastické, závažné! Napr.: „Smrť je poslednou bodkou za veľdielom života. Len dobré ukončenie robí dielo dielom, robí ho naozaj pekným.“

Život nie je za cenu smrti, ale smrť stojí každého život.“

„Zmyslom choroby je zdravie. Zmyslom zdravia je tvorivá práca. Zmyslom práce je život. Zmyslom života môže byť iba niečo, čo presahuje trvanie.“

Áno, a len tak! To obracia na hlavu našu bežnú logiku, že zmyslom života je práca. **Zmyslom práce je život!**

„**Je to fantastický muž, Pavol Strauss!**“ - volám pri čítaní kapitoly Tribunál prírody. - **Veď je to heroický život, ktorý by si zaslúžil zaradenie do Živni zamečateľných ľudej!**

Veď uňho musí byť rozsiahle rukopisné dielo! Denníky! Poznámky! Korešpondencia!

Slovensko! Vari naozaj nemáš o to záujem?

(V tej chvíli som bol naozaj prorokom.)

Tie zázračné „Zákruty“!

...Stretnutie s Pavlom Straussom, mnohými veľkými a aj s Vami obohacuje a uspokojuje. A to je dnes veľmi dôležité. Trochu zmením Váš výrok, že „na ceste za svojimi, veľkými sme sa stretli“. Ja to vidím tak, že na ceste za Bohom stretávame veľa veľkých ľudí, ktorí sú pre nás vzorom a oporou a pomáhajú nám zdolať tie najťažšie úseky cesty. (...)

Teraz k Vašej otázke – Či som sa niekedy stretla s Pavlom Straussom? Osobne nie, aspoň neviem o tom.

Stretla som sa s ním na „Zákrute“. Vynoril sa zrazu a nečakane. Niekedy v polovici 70-tych rokov mi Zákruty bez ciest priniesol priateľ, ktorý bol nimi očarený. Nečudo, veď sme žili v rokoch tvrdej normalizácie. Hľad po dobrom slove bol veľký! Od detstva ma môj ocko viedol k tomu, aby som si vyberala dobré knihy, ktoré sú verné priateľky a nesklamú. Toto bola taká kniha! Dovtedy som sa s podobnou nestretla. Škoda len, že bola požičaná a v tej dobe musela obehnúť čo najviac ľudí. Bola to kniha svetobežkyňa, hlásateľka radostnej zvesti, že je veľa ľudí, čo na ňu čakajú, s ňou sa priatelia a učia sa z nej. Meno Pavla Straussa som si dobre zapamätala. On zapálil vo mne jadrovú reakciu hladu po pravde a dobrom slove. Hľadala som a nachádzala. Spoznať ďalších zákrut sa objavovali ďalší spolupútnici: Evely, Carretto, Quoist, Gibran. Z našich Srholec, Oskár Formánek, Jozef Porubčan, ktorých som poznala i bližšie – naživo. Obľúbila som si dielo Rúfusa, oslovujú ma obrazy L. Záborského. Neskôr mi do cesty vstúpil Jozef Augustýn, Ján Pavol II., Benedikt XVI., Anselm Grün. Vďaka za tieto stretnutia Pavlovi Straussovi – za jeho výstrel z neutrónového dela. K ostatným jeho dielam som sa nedostala. Začali vychádzať v 90-tych rokoch, kedy som bola tak zavalená prácou ako nikdy (škola, štúdium, rodina). Nové stretnutie s ním ma znova prekvapilo. Bolo to v Lípanoch, kde sme sa stretli. Od Marienky som si požičala jednu z jeho kníh – neviem jej názov (moja hlava deravá!). Zase to bolo požičané. Teraz, v poslednej dobe, ste mi Vy sprostredkovali dve, také bližšie stretnutia s ním. Naštartovalo to u mňa nový záujem a už som prečítala aj Kolísku dôvery. Myslela som si, že to bude čítanie na vianočné obdobie, ale chytilo ma to a nepustilo. Takže do dnešného dňa som ju už skoro celú prečítala.

To by teda bola moja genéza priateľstva so Straussom. Chcela som byť stručná, ale sa mi to nepodarilo. Dúfam, že som Vás veľmi neunavila.

Ešte raz ďakujem za knihu i za trpezlivosť so mnou.

Pozdravujem Vás a zahrňam do modlitieb.

Eva V.

V Sabinove, 18. XII. 05.

(Úryvok z listu

Evvy Voskárovej Júliusovi Rybákovi.)

(Úryvok z pripravovanej publikácie Július Rybák:
V dotyku s Pavlom Straussom I, v tlači.)

Námet pre ochotného vydavateľa

„Habent sua fata libelli.“

Ako svedčí môj dávnejší zápisník, do 28. januára 1999 som vstupoval s oprávnenou nádejou. Prečítal som si totiž odtlačok knižočky „V dotyku s Pavlom Straussom II“, ktorú nám na druhý deň Vydavateľstvo Slovo (Košice) sľúbilo odovzdať, a napriek niektorým lapsusom, ktoré mi pri korektúre unikli, som sa uspokojil: „Je v tej knižočke toľko krásy a múdrosti, že tie nedostatky možno čitateľ prepáči.“

Zároveň si však v zápisníku poznamenávam: „Teším sa na tú zajtrajšiu chvíľu, a súčasne sa mi v hĺbke vedomia ozýva Michail Michajlovič (Prišvin): „Práve v takých chvíľach si dávaj, chlapče, pozor!“

Tá výstraha bola namieste. O čosi ďalej zápisník svedčí: - Už je to tu, na čo som myslel ráno, keď som si chladil hlavu Michailom Michajlovičom, - s takým pocitom som otváral zásielku z Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov z dnešnej pošty – a naozaj: vhodnejší moment si už tí páni nemohli vybrať, aby mi zvestovali: „S poľutovaním Vám oznamujeme, že Váš rukopis („V dotyku s Pavlom Straussom I“ – J.R.) nemôžeme vydať z nedostatku finančných prostriedkov, preto Vám ho vraciame. S pozdravom Alexander Halvoník.“

Je prirodzené, že v mojom zošite nasledujú za tým záznamy trpkého sklamaní:

„História, nezabudni zafixovať, že jeden slovenský (hoci aký-taký) spisovateľ musel čakať na túto odpoveď svojho vydavateľstva od 11. novembra 1997. – Veď už to meno „Pavol Strauss“ v názve si žiadalo viac úcty!“ (Poznamenajme, že táto reakcia prišla po mojej urgencii; ktovie, dokedy by to tam bolo ležalo bez odzvy. A pritom sa vydavateľstvo listom z 15.12.97 zaviazovalo, že sa vyjadrí k rukopisu do 6 mesiacov.)

Potiaľto to boli moje osobné trable. Čo je však dôležitejšie – a kvôli čomu vlastne toto všetko píšem, je fakt, že k môjmu navrátenému rukopisu vydavateľstvo pribalilo aj rukopis Pavla Straussa „Neodoslané listy“ a jeho knižočku „Nádhera nečakaného“, ktoré som im zaslal a navrhoval spolu vydať 6. decembra 1997. **O týchto pribalených Straussových dielach nebolo v liste ani slova.** „A to je už dôvod na nejaké VYZÚRENIE SA!“ (Zápisník).

Dajme slovo reakciám môjho Zápisníka:

Koľko rokov už prešlo od tých čias, čo sme Paľkovi tieto Neodoslané listy (z roku 1988) preklepávali!

Treba sa pýtať Leščinského, či by to nemohlo vyjsť vo Verbume.

Nedá sa nič robiť, musím to – s istou obmenou – zopakovať ešte raz: Zapamätaj si, slovenská história, že nie hocijaký autor, ale Pavol Strauss (!) musel od novembra 1997 do dnešného dňa čakať, aby od svojho vydavateľstva – bol členom tohto spolku! – dostal takúto „odpoveď“.

V tomto prípade neplatí „poľahčujúca okolnosť“ (ako u mňa), že dnes môže byť vydavateľstvo skutočne v takej finančnej situácii, že je to nie možné vydať. Poráťajte, páni, koľko titulov ste vydali od prijatia tohto Straussovho rukopisu, a ukážte mi jeden (!), ktorý by bol naliehavejší a vzácnejší ako tento.

Paradoxné je, že oba Paľkove rukopisy vznikali v prelomových rokoch 1988/89 – a že na desiate výročie nežnej revolúcie, na duchovnej príprave, ktorej sa Strauss tak výrazne podieľal, sa mu dostalo tejto „vdľaky“.

A čo je už naozaj paradox nad paradox: že sa toto všetko stane v Roku kresťanskej kultúry!

Toľko Zápisník. Na záver si – ako „námet pre ochotného vydavateľa“, ktorý by sa mohol po deviatich rokoch zjaviť, - odcitujme list, ktorý som v decembri 1997 k Straussovým rukopisom Neodoslané listy a Nádhera nečakaného poslal Vydavateľstvu SSS:

Vážený pán kolega!

Cítim potrebu položiť aj na papier sprievodné slová, ktoré som pri našom stretnutí k rukopisu Pavla Straussa „Neodoslané listy“ + „Nádhera nečakaného“ povedal, a súčasne ich aj doplniť.

1. „Neodoslané listy“ sú eseje z r. 1988. Text sme u nás preklepávali z rukopisu, ktorý je spolu s prvopisom u p. Márie Straussovej, dedičke autorských práv... Pani Straussová je oboznámená s týmto návrhom a dala naň súhlas.

Nedošlo k tomu, aby som niektoré problematické a nerozlúštené miesta prekonzultoval s autorom (známe odkladanie vecí „na potom“).

Pri príprave textu do tlače sa teda treba znova vrátiť k rukopisu a urobiť spresnenia v spolupráci s p. Straussovou a synom Jozefom (lekár v Nitre). Keď som teraz znova čítal text týchto esejí, robil som na svojej kópii čosi ako redakčnú úpravu – uvážte, ako by sa to dalo v príprave vydania využiť.

2. Veľmi sa prihovám za to, aby ste Neodoslané listy vydali spolu s Nádherou nečakaného ako dva texty, ktoré nasledujú hneď za sebou z rokov 1988/89. Mám na tom aj osobný záujem, lebo cítim ako krivdu, ktorú sme – v tej najlepšej snahe! – na autorovi spáchali, keď sme takým partizánskym spôsobom vydali tento – ako ho pán Strauss v liste svojmu bratovi označuje – „quasi-samizdat“.

Rukopis Nádhery (viď edičnú poznámku) som sám redigoval a všetky zásahy konzultoval s autorom. Tu návrat k rukopisu necítim ako potrebný.

Práve som zahĺbený do listov Pavla Straussa mladšiemu bratovi Jurajovi v Prahe – z rokov 1969-1994. Tieto listy (ku ktorým možno pripojiť aj Straussove listy mne) ma provokujú, že by sa ku tej knižke veľmi hodil životopisný doslov o Straussovi z toho obdobia. (Okrem iného prechádzal z jednej ťažkej zdravotnej krízy do druhej.) Tieto texty by tak vystúpili pred čitateľa ako plod hrdinského tvorivého úsilia tohto autora.

Pravda, všetko sa to ocitne v inom osvetlení podľa toho, akú podobu knižka nadobudne v koncepcii vydavateľstva.

Nakoniec pripomínam, že som pôvodne plánoval ponúknuť Vydavateľstvu SSS (aj som o tom hovoril s Rezníkom) Straussov posledný denník z r. 1994, ktorému dal názov Body istoty. (Aj tento text sme u nás preklepávali.) Je už skoro rok od tých čias, čo som žiadal o doslov k tejto knižočke pána Jozefa Porubčana (veľmi mi záleží na tom, aby sa títo dvaja naši veľkí duchovia – Strauss a Porubčan – takto „spojili“); on sa na ten doslov podujal, len mu záľaha iných prác a zodpovednosť, s akou k napísaniu doslovu pristupuje, nedovolili zatiaľ tento zámer realizovať. Tento titul zostáva teda do budúca otvorený.

Vcelku sa dá povedať, že skoro polovica tvorivého odkazu leží ešte v rukopisoch. Treba pokračovať v jeho odklňaní a prekonať istý útlm vydavateľského záujmu o Straussa, ktorého sme teraz svedkami.

S úprimným pozdravom

Julo Rybák
6. dec. 97

Povedali o Straussovi

Pavol Strauss - S pánom Straussom som sa zoznámil cez jeho literárne dielo už roku 1959, keď som si prečítal jeho „Mozaiku nádeje“. Rovnako sa mi páčili jeho úvahy v časopisoch Nová práca a Slovenské pohľady. (K Verbumu som vtedy nemal prístup.) Neskoršie, roku 1971 som sa zoznámil s jeho „Zákrutami bez ciest“, s týmto jemným dušespytom lekára. Potom sa Strauss na dlhé roky stratil z môjho obzoru. No keď som navštívil Františka Rábeka v Nitre, vždy som sa zastavil u Pavla Straussa. Dakedy roku 1974 mi Ferko pripomenul túto veľkú osobnosť a naznačil mi, že by som sa s ním mal stretnúť. Stalo sa tak o rok, keď ma Ferko osobne dovedol k Straussovcom a zoznámil ma s ním, s jeho manželkou a onedlho som sa spriatelil aj s jeho synmi, Paľkom a Jožkom.

U Straussovcov som sa cítil vždy neobyčajne dobre. A neraz, akoby mi nemalo stačiť duchovné víno, ktoré som tu bez miery popíjal, počastovali ma aj dobrým zoborským. U Straussa bolo vzácne to, že ma vedel počúvať a ja som sa vtedy veľmi potreboval niekomu vyrozprávať a vyjadriť tak živou a komunikatívnou formou všetko to, čo som dovtedy z filozofie popísal. Cítil som u oboch uznanie a obdiv, aj keď pani Straussová ma občas varovala, aby som sa nedostal so svojou intelektuálnou ekvilibristikou príďaleko. Skromný Strauss hovoril pomerne málo. No to, čo mi povedal, padlo vždy na úrodnú pôdu.

Straussovo myslenie, hoci dobre poznal viacerých filozofov, nevyvieralo ani tak z filozofických a teologických zdrojov, ako z hlbokých poetických a muzikálnych skúseností. Badal som uňho kvytanie medzi túžbou po nájdení nových aspektov podstaty bytia a myslenia a medzi túžbou po večnom svete krásy, súladu a dobra. Prejavovalo sa uňho živé úsilie o spojenie týchto pólov. Vychádzal pritom z presvedčenia, že čisté umenie a čisté myslenie nemajú zmysel, ba umŕtvujú život človeka. U

Straussa sa kedy-tedy prejavovala skrytá túžba pojať do seba všetky myšlienkové koncepty a ísť potom vlastnou cestou. Po jeho konverzii na kresťanstvo sa mu ukázal bytostne adekvátnym svet kresťanského myslenia. Pri formovaní myslenia ho najviac ovplyvnili R. M. Rilke, L. Bloy, H. Bergson, F. Nietzsche, M. Picard a P. Lippert. Veľmi túžil vnieť svojim myslením niečo z europanstva do slovenských kultúrnych pomerov. Pravda, do roku 1948 sa máločo podarilo v tomto smere uskutočniť a po roku 1989 toto jeho ušľachtilé úsilie kadečo zakaľovalo.

Strauss ako lekár a slovenský intelektuál dospel k tomu základnému presvedčeniu, že len zosilnenie a rozšírenie vnútorných duchovných síl v človeku môže odolať presile násilia pochádzajúceho z podstaty človeka a predovšetkým z jeho charakteru rozorvaného hriechom. Strauss sa popri dôslednom praktizovaní sviatostného života a života modlitby dovoľával pomoci relaxácie, koncentrácie a meditácie, pomocou ktorých človek môže otvoriť základný prístup k svojej podstate.

Napriek tomu, že medzi Straussom a mnou bol priateľský až bratský vzťah, z úcty k nemu som vždy prechovával určitý odstup. Veď Paľo Strauss bol odo mňa starší o 24 rokov, čo už je takmer jedna generácia. A tak chvíľu sme si tykali, chvíľu ja som mu vykal, chvíľu sme si vykali obidvaja. Táto neurčitost' či skôr mnohoúrovňovosť nášho vzťahu prinášala niečo tajomné.

Naše diskusie prebiehali zvyčajne takým spôsobom, že Strauss nastolil dajaký problém a prevažne ja som naň hľadal riešenie. Svoje riešenie som vždy trochu viac-menej zámerne preexponoval a neraz som ho priviedol až ad absurdum. Strauss, skromne proti tomu namietal a ja som od svojho extrémneho stanoviska ustúpil. Keď som sa dostal priveľmi do filozofických kráčov, Strauss sa zvyčajne vyjadril v tom zmysle, že on nie je filozof a celkom tomu nerozumie. Potom som na viacerých skonkrétnych úrovniach exemplifikoval svoje riešenie. Napokon sme sa na dlhší čas odmlčali a kradmo sme prešli na inú tému.

Pri našich rozhovoroch som cítil, že Strauss si ma váži a vkladá do mňa veľké nádeje. Hovorili sme neraz aj o budúcnosti, a to obyčajne vtedy, keď sme si po dobrej večeri sadli na terasu jeho vily a pozerali sa na Nítru, ktorá sa postupne zastierala do sivočiernej hmly. Padli tu mnohé otázky, vychádzajúce z neistoty. Zvyčajne sa koncentrovali do otázky: „Ako to bude ďalej so Slovenskom? Dočkáme sa niekedy samostatnosti, alebo aspoň väčšej autonómie?“ Pani Staussová bola presvedčená, že áno. Podľa nej samostatný slovenský štát je základnou podmienkou mravnej a duchovnej obrody Slovákov. My dvaja sme jej trochu oponovali v tom zmysle, že síce je nevyhnutnou podmienkou, no podmienkou nepostačujúcou. Vedeli sme si totiž celkom dobre predstaviť aj taký slovenský štát, ktorého režim bude socialistický alebo iným spôsobom totalitný. Potom sme sa vrátili k prvému slovenskému štátu a zo života v ňom mi Straussovci porozprávali mnohé povzbudzujúce, no aj smutné podrobnosti.

Pavol Strauss ma skontaktoval s mnohými vzácnymi osobnosťami. Tak vďaka nemu som osobne spoznal Ladislava Hanusa, Jozefa Kútника-Šmálova, Štefana Hatalu i Janka Silana. Robil to nielen tak, že im zatelefonoval alebo poslal list s tým, aby ma prijali, ale i tak, že išiel za nimi so mnou. Vynára sa mi najčastejšie ten deň, keď jedného jasného letného rána sme štartovali autom z Nítry do Ružomberka či do Mikuláša. Raz sme dokonca u Hanusa v Hybiach prenocovali. Zatiaľ čo s Hanusom a Kútnikom spolupráca už nebola možná, Štefan Hatala, ktorý žil ako pustovník v starej a zanedbanej fare v Liptovskom sv. Jáne, sa podujal na posúdenie niektorých mojich filozofických prác, menovite diela „Duchovný vývoj človeka cez skúsenosť a poznávanie“. Najcenejšie boli jeho pripomienky týkajúce sa terminológie a upresnenia pojmoslovia. Vyzval ma, aby som vybral z práce kľúčové termíny a dôkladne preskúmal ich logickú a sémantickú konzistentnosť. Hatala mi požičal viaceré svoje rukopisy. Dlhujem mu veľa – minimálne dobrú štúdiu o ňom.

Pavol Strauss vkladal do mňa veľkú nádej a tú nesmiem sklamať. Zachovalo sa aj písomné svedectvo, ako ma hodnotil. Vo svojom vydarenom memoárovom diele „Kolíska dôvery“ na 68. strane píše: „V našom storočí vyrástli krásne postavy ako Bonhoeffer, Martin Buber, Tereza z Kalkaty, všetci pápeži od Leva XIII., Jána XXIII., Pavla VI., až po Jána Pavla II., páter Kolbe, páter Maier, Edith Stein, Teilhard de Chardin, Bloy, Merton. U nás Jozef Felix, Milan Rúfus, Imro Staríček, Ján Letz. Výborné mozgy a výborné charaktery. Nepadneme pod stôl v dejinách ducha.“

(Ján Letz v monografii *Život v hľadaní pravdy. Vývin osobnosti a myslenia*.)

Priateľský ohlas spoza hraníc

...Díky autorským a editorským počínam Jula Rybáka vizualizujú „milostný trojúhelník“ Julo Rybák – Pavol Strauss – Mária Medvecká. Každý z tých troch vrcholů trojúhelníka je svůj, autentický, ale z každého proudí oběma stranami (k oběma zbývajícím vrcholům) láskyplná záře, milostnost, která je právě tak všelidská, univerzální jako svrchované slovenská. Neuměl bych tu vztahovou realitu přesadit do české kultury. Čtu publikované deníkové záznamy, dopisy, úvahy, komentáře a jak bych ještě ta sdělení nazval, a prožívám, zažívám na jedné straně velikou blízkost Slováků a Čechů (že kulturně žijeme, jsme spolu, ne vedle sebe), na straně druhé významnou jinakost. Celá ta intimita, emocionalita přátelství se v onom trojúhelníku manifestuje jinak, než jak by tomu bylo v analogickém případě českém u lidí podobné intelektuální roviny. Pokusím se alespoň něco z toho ilustrovat na jednom jazykovém „indikátoru“. Pro juniora této trojice, zhruba o generaci mladšího Jula Rybáka je Pavol Strauss Paľko a Mária Medvecká Marienka. Deminutivum Palo nestačí, tam se musí vtlačit ještě sufix zněženčení na druhou – k – a změkčené ř: potom je to ono, co vyjadřuje, jak má, vztah já – ty. Čeština by to (opakuji: na dané intelektuální úrovni spřátelených lidí) neunesla.

Ty tři spojuje vzácná lidskost, hluboká duchovnost, etické a umělecké ideály (atd., nechci dále specifikovat tyto obecné atributy), zároveň se však obohacují a obohacují nás ostatní svou jedinečností. Zaujatá slovenskost Pavla Straussa, jeho renesančně rozvětvená životní filosofie v sobě nese stopy vlivu německo-židovské kulturní symbiózy, což bylo asi oživeno osobním setkáním s pražskou německo-česko-židovskou uměleckou kulturou 30. let 20. století. Rybákova slovenskost, jeho filosofie života je bohatě napájena z Ruska, z jeho – jak se vyznává – druhé vlasti. Vědecké racionální ukotvení jednoho je lékařské, druhého filologické. Kořeny Márie Medvecké jsou hluboké díky „každodennímu“ maliřskému, výtvarnému zmocňování se přírodního, lidského, duchovního bytí oravské slovenské domoviny.

Obraz trojúhelníka by mohl sugerovat představu jisté uzavřenosti. Je tedy třeba říci, že i z mého omezeného poznání tvorby těch tří je zřejmá veliká otevřenost každého „vrcholu“ rozmanitým lidským, kulturním, duchovním vazbám i moudré respektování jinakosti.

Za tímto zjednodušujícím, schematickým sdělením se skrývá méně stereotypní vnímání a prožívání jednotlivostí, které mne oslovovaly při čtení publikací, jimiž mne přátelsky obdarovává Julo Rybák a nově i **textů Listů Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa** je opět něco, co vypovídá o kulturním klimatu Slovenska. **Kdyby se demokracie jako skutečná, nikoliv jen proklamovaná občanská společnost napájela u vás i u nás aktivitami spolků takové duchovní orientace (v logu má: cesta – pravda – život), nemohlo by to nezanechat stopy na sdělení hodnot a ne sebutváření lidí a celé společnosti.** (Podč. J.R.).

Prof. Dr. Lumír Ries

• Julo Rybák, Mária Medvecká a Pavol Strauss

List mladej konvertitke

Vážená slečna!

Prepáčte zdanlivé oneskorenie týchto riadkov. Ale telesná indispozícia ma nútila odložiť ich. Nechcel som totiž, aby sa do slov alebo medzi ne dostali stopy malých subjektívnych smútkov. Príliš si vážim Vaše rozhodovanie, ako každé rozhodovanie, než by som privolil, aby sa ho mohli dotknúť iné ako celkom veľké miery, ktoré obstoja pred všetkým pominajúcim, teda i mimo nás.

Vyrástli ste v čase a v prostredí, ktoré neberú vážne duchovné a vnútorné hodnoty. Život sa chápe ako surový boj o vonkajšiu a materiálnu výhodu. Umenie sa chápe ako náhodilá, ba svojvoľná okrasa toho pralesového zápolenia, kde človeka – zdanlivo – zje všetko, čo on nezje, a kde podstata človeka sa chápe takto: „Der Mensch ist, was er esst“ (Človek je, čo zje). U tých najhodnotnejších je umenie neujasnenou náhradou nepriznanej túžby po náboženských a nadzemských hodnotách, zvlášť hudba. Svet ducha, svet nadprirodzena je odsunutý do kúta detských hračiek a stareckých bájok. Každý podpriemerný duch si myslí, že má o podstate všetkého jasno, že niet záhad a že zakrátko bude všetko vysvetlené a vypočítateľné a – ovládateľné. Všetko a každý, kto túto vieru nezdieľa, je prekážkou samozrejmeho, ba prirodzeného vývoja.

No nechcem sa zdržovať týmto commis voyageurs vševedúcnosti a paveldy, ale chcem sa viac zaoberať šťastím, ktoré Vám kynie, keď sa vymaníte zo stavu tejto nadutej múdrosti, ktorá je iba formou duchovnej slepoty. Chcem Vám načrtnúť problematiku šťastia i utrpenia, ktoré Vás čaká, veľkonočnú krajinu duše, kde susedia krížová cesta, vedúca na Veľký piatok Kalvárie, a večná radosť Vzkriesenia a jeho ustavičnej možnosti. Ved' nastupujete Kristovu cestu a v jeho krvavých šlapajach nájdete oboje.

Pýtate sa ma na radu, či máte urobiť ostatný krok, keď tým riskujete prípadný rodinný rozkol. Zdanlivú ťažkú odpoveď je veľmi ľahká a jasná. Ak sa vo Vašej rastúcej duši zobudil Boh a túžba a láska k nemu, ktorý je jedinou a večnou Pravdou, niet inej voľby. Vrelé a úplnou oddanosťou lásky k Bohu kypiace srdce má iba jednu cestu, a to za ním, ktorý povedal: „Ja som cesta.“ Ako veriaci Vám môžem len jedno povedať: Boh je všetko. A tomuto absolútnemu všetko treba obetovať naše všetko.

Verím rád, že už veríte, že celé Krédo znie ustavične vo Vašom skyprenom srdci. Ale viem, že prežívate detské choroby každého konvertitstva, ktoré sú však problémom psychologickým. Máte boje, máte chvíle únavy, pokúšenia malomyselnosti a ľútosti, že Ste sa do voláčoho pustili. Verte, každý ich má, každý človek a každý kresťan katolík. Aj svätci ich mali. Ved' „diabol nás obchádza ako ručiaci lev a hľadá, koho by zožral“.

Viem, máte ťažkosti vnútorné i vonkajšie. Upozorňujem Vás, že ich vždy budete mať. Len zavše iné. Ale kresťan ináč znáša utrpenie, ináč ho hodnotí, ináč naň reaguje.

Viem, čo Vás čaká. A nechcem s Vami o tom nehovoriť. Čakajú Vás ťažkosti zo strany Va-

šich doterajších súvercov, i zo strany kresťanov. Vaši doterajší súverci Vás sprvu nebudú brať vážne, budú žartovať o viere, ale keď u Vás budú badať vážnu a nepoddajnú vieru, začnú Vám robiť prekážky. Ak budete od nich nezávislá, obrátia sa v zdanlivú ľahostajnosť a v útrpné opovrhovanie, v opačnom prípade to môže mať i závažnejšie formy. V starých kruhoch budete fumigovaná, znemožňovaná. Scandalum crucis sa Vám predvedie vo všetkých starých i nových formách. Večný Kristov problém medzi svojimi. Darom im sľuboval, že budú „solou zeme“. Nechceli ňou byť. Vytuchli ako národ z božskosti. Už nemôžu byť národom Božím. Len individuálne dietkami Božimi.

Ale Vy nebudete sama voči nim. Kristus bude s Vami. On dáva nezmernú silu svojim verným. S ním dokázate všetko, vydržíte všetko. Dovolí len toľko bolesti, koľko sily dá na jej znášenie. A až budete rásť vnútorné a až dôjete k plnosti pochopu Matky Božej, Matky Muža Bolesti, nebude tej prekážky, ktorá by Vám zatrasila Vaše vnútorné putovanie za Večnosťou.

A prídu ťažkosti zo strany kresťanov. Nebudú Vám dôverovať a budú vo Vás hľadať starého človeka namiesto nového. Či do očí, či za chrbtom sa budú usmievať a tvrdiť, že Žid ostáva Židom. Budú na Vás hľadať chyby, pokiaľ možno staré chyby. Vy budete zaťažená starými komplexmi menejcennosti a ich výhrady budú Vám do nich práve zapadávať. Vaše prisvojovanie liturgických úkonov budú pokladať za komédiu, Vašu oduševnenosť za pretváрку, Vašu odovzdanosť za lož. Vašu počiatočnú horlivosť, lebo každý počiatok sa vyznačuje obzvláštnou horlivosťou, budú chápať ako vypočítavosť. Vaše krízy, ťažkosti a vývojové prerody za zradu. Nebudú Vás často vítať s otvoreným náručím, ale so sarkastickými a neúprosne stiahnutými ústnymi kútkami alebo, v lepšom prípade, s akousi rezervou a ľahostajnosťou.

Áno, takto sa budú mnohí kresťania, i katolíci, voči Vám správať. Ale vedzte, že títo kresťania, ktorí sa tak kriticky správajú voči konvertitom, musia sami ešte prekonať vnútornú konverziu. Vašej úprimnej viere nebudú veriť tí, ktorí sami nemajú pravú vieru, Vašej konverzii nebudú dôverovať predovšetkým tí, ktorí by sa sami mali odvrátiť od zla, hlavne vlastného. Vašej odpúšťajúcej lásky nebudú rozumieť tí, ktorí majú skôrnatené, špinavé srdcia. Vašej snahe po novom, čistejšom a dokonalejšom živote nebudú rozumieť zhýralci, zvrhli sebeci a zloduchovia.

Ale stretnete sa, ako Ste sa už iste stretli, s takými katolíkmi, u ktorých Ste hneď vycítili, že sú pravými a na pravej ceste. Ich postoj k človeku je ich láska k jeho večnej duši a oni Vás bratsky a sestersky a s veľkou radosťou budú vítať do svojich radov. Sú to kresťanské duše, v ktorých horí oheň prvotných kresťanov, apoštolský zápal, pavlovská horlivosť. Stretnete sa s katolíkmi, ktorým ide ozaj len o večné hodnoty, ktorým ide ozaj len o Božie kráľovstvo medzi ľuďmi, ktorým ide len o Boha.

Toto budú Vaše hlavné ťažkosti. Vedzte o

nich a obráňte sa proti nim. Pracujte na sebe, čítajte katolícku literatúru, i otvorila sa Vám nová, doteraz netušená horizonty, nové pohľady na Váš vlastný život, doterajší i budúci, na smrť, na krásu, na spoločnosť. Spytujte sa a – hlavne – modlite sa. Odovzdajte sa Bohu a jeho svätej vôli celá, chcete byť celá jeho, chcete byť svätou. Snažte sa dostať blízko a vždy bližšie k tlkotu jeho Najsvätejšieho Srdca, aby sa medzi jeho Božské Srdce a Vaše srdce nedostalo nič, nijaký človek, nijaký chlap, nijaká spoločnosť. Lebo tomu, kto sa cele oddá Bohu, tomu sa i Boh dáva celý.

Drahá sestra v Kristu, idete cestou, ktorou azda všetko riskujete, azda všetko stratíte. Ale máte možnosť všetko získať – prísľub Večnosti. Budte silná a veľkého srdca, ved' sám Boh si veľké židovské srdce vyvolil, aby bolo prejavom jeho Večnej lásky.

Žíte v modlitbe, ustavičnej modlitbe, v ustavičnom vedomí prítomnosti Božej a v ustavičnom vedomí blízkosti smrti. Zaoberajte sa s mnoho s problémom smrti. Vyrovnáte sa s ňou, keď ozaj kresťansky vyzreje františkánskym spôsobom, že Vám bude smrť sestričkou.

Žíte stále s Kristom. Nech Vás stále živí, odprevádza či na Olivovej hore, keď sa i za Vás krvou potil, či na krížovej ceste, keď i pod ťarchou Vašich hriechov padal, či na kríži, kde za možnú spásu i Vašej duše neskonale trpel a zomrel. Bedlite a rastíte v láske a odpúšťaní. Každému si zvyknite všetko odpustiť, ale sebe nič. Nesúďte, len seba. Nehľadte na iných, hľadte na seba. Milujte, i keď Vás nemilujú, odpúšťajte, i keď Vám neodpúšťajú, prijmite všetko z rúk Božích. Nechajte svoju vôľu, čiňte jeho vôľu.

Žíte spolu s cirkevným rokom, a odhalia sa Vám neskonale poklady večnej múdrosti a poézie. Spoznajte žity svätých, učte sa od nich. Uvidíte, že niet väčších hrdinov nad tých, čo zvíťazili nad vnútorným nepriateľom.

A konečne Vás prosím, naučte sa milovať a poslúchať detinskou oddanosťou a poslušnosťou Matku Cirkev, ktorej údom tajmného tela sa stanete s Božou pomocou. Ako na každom živom organizme a strome, aj na nej sú choré orgány a suché konáre. Ale to svedčí len o jej živote a mladosti, že ju zlé nezničí, ale že sa ho postupne zbavuje. Hľadte predovšetkým na jej večnú hlavu, ktorou je Kristus, a na jej srdce, ktorým je Mária. Nehľadte na ľudí a na kňazov príliš kriticky, modlite sa radšej za nich. Snažte sa nevidieť len katolíkov, ale katolicizmus.

A na koniec Vám chcem povedať, že kľúč ku všetkému je láska. Kto má lásku, má všetko, múdrosť i moc.

Prajem Vám, aby túžby Vašej za Bohom rozbehnutej duše našli čím skôr uspokojenie, lebo ved' ani Vaše srdce nebude mať prv pokoj, kým nespočinie v Bohu. Porúčam Vás a Vás ďalší rast do ochrany Najsvätejšieho Srdca Ježišovho a do Najčistejšieho Srdca Panny Márie, Matky nás všetkých.

25. 10. 1948.

Váš Pavol Strauss

(Z knihy Pavla Straussa Ecce homo.)

Povedali o Straussovi

...Práve v spojitosti s Máriou Lojdlou uviediem svoju spomienku na výnimočnú a vzácnu osobnosť Dr. Pavla Straussa. Pri nejakej príležitosti sa s ním Lojdlová zoznámila a práve jej sprostredkovaním sa začala akcia na jeho záchranu. Za spolupráce prof. Kolakoviča ho ubytovali v Trnave v jednom malom dome, ktorý mali prenajať traja profesori tamojšieho gymnázia – knázi, preto dostal prezývku „farársky kolchoz“ a nebol podozrivý ani bezpečnosti. Tam ukryli Pavla Straussa a tak sa mu podarilo prežiť obdobie Slovenského štátu. Sestra duchovného moderátora HM, knáza Lojdlu, spolu s aktivistami Rodiny tak zabezpečila pre neho bezpečnú skrýš a pre Slovensko Dr. Straussa.

Kolakovič si veľmi vysoko vážil Pavla Straussa, spájala ich záľuba v hudbe, literatúre a filozofii. Vedel sa vcítiť do Straussovej zložitej cesty od nepraktizujúceho žida cez ateistický marxizmus až po hlbokú kresťansko-katolícku vieru. Vtedy Pavol Strauss a Mária Lojdlová uzavreli manželstvo. Po určitom čase pôsobenia na Onkologickom ústave v Bratislave bol primárom chirurgického oddelenia v Skalici, kde si urobil dobré meno, a krátko bol na študijnom pobyte v Zurichu.

Po návrate z cudziny som ho viackrát vyhľadal a bol mi veľmi blízkou osobou. Veľa som od neho získal a stal sa mi vzorom hlbavého, veľmi ľudského a vzdelaného človeka.. Pri stretnutiach mi zahrál niečo zo svojich skladieb, aj mi prečítal, čo napísal. Pamätám sa na jeden list, ktorý mu napísala jedna konvertitka zo židovstva. Prečítal mi aj kópiu listu, ktorý jej napísal. Zaujímavé bolo, ako jej prejavoval pochopenie a vysvetľoval, čo všetko na ňu čaká v psychickej odozve príbuzenstva a vlastného okolia. Upozorňoval ju na zložitosti vzťahu konvertitu a spoločenstva, do ktorého ide, a na vznik napätia z toho, že sem ešte celkom nepatrí a tam už nepatrí.

Bohužiaľ, u našich ľudí sú stále nedostatky v prežívaní a vcitovaní sa do podobnej situácie. Musím povedať, že aj u mnohých knázov som zistil, že tento terén nepoznajú, ak ho nezažili vo svojej praxi, najmä ak nemali človeka, s ktorým by boli tento problém prekonávali. Reakciou býva buď podozrievavosť, nedostatok dôvery alebo pochybnosť o úprimnosti konvertitu. Platilo to hlavne v dobe, keď boli aj pseudokonvertiti, ktorí využívali krst len na to, aby sa spoločensky zabezpečili. (...)

Pohnútky konverzie i život konvertitov bývali teda veľmi rôznorodé, čo, samozrejme, ovplyvňovalo aj postoj katolíckeho okolia, zvlášť knázov, poučených osobnou skúsenosťou. Paľo Strauss však vedel hlboko precítiť situáciu konvertitky a pomohol jej cez úskalia, ako by jej ťažko pomohol niekto iný. Naše návštevy boli časom zriedkavejšie, naposledy som bol na jeho pohrebe, pochovával ho kardinál Ján Ch. Korec. Bola to precitovaná rozlúčka, poznačená hlbokým osobným vzťahom.

(Anton Neuwirth v knihe Liečiť zlo láskou.)

Moje dotyky s Pavlom Straussom

Ján Ďurčík. Štvrtý, v slovenskom kroji, oblečenom na uniforme vojaka slovenskej armády, sa priplietol Nemcom pod ruky. Priradili ho k prvým trom. Ako podozrivého. Strach, nenávisť, zloba, nepravosť. Volal sa Róbert Štírba. Pod šibenicu udrie Nemca a beží cez park a zamrznutý potok. Musel zle skočiť, asi si vyklbil nohu. Kým sa Nemci spamätali, dobehol k bráničke Dr. Bártu. Tam ho guľky dobehli. Za plotom záhrada, za záhradou les. Les, ktorý pomohol už toľkým.

Videl som to všetko, alebo len časť z toho? I po toľkých rokoch som si pamätal miesto, kde stála so mnou v ten osudný deň moja mama a zakrývala mi rukou oči. Pamätám sa, ako som sa bránil. Sedel som na sánkach, ponorený vo fusaku. Pamätám sa na kvílenie žien, na rozruch, ktorý nastal a na výstrely. Potom bolo ticho. Strašné ticho...

Čo píše o tejto udalosti ev. farár Ctibor Handzo vo svojom denníku, ktorý ležal dlhé roky v škatuli na pôjde. Vyšiel knižne pod názvom Údery a údely v r. 2001: „Predpoludním dovedli nemeckí vojaci zo Šajby štyroch mužov-tvrдили o nich, že sú partizáni. Boli to dvaja bratia Juraj a Ondrej Ďurčíkovi a ich bratranec Ján Ďurčík. Štvrtý neznámy mal legitimáciu na meno Ondrej Lamper – údajne to bol poddôstojník československej paradessantnej brigády z Ruska, bratislavský rodák – zaistili ho náhodou na ulici. Vyšetrovali ich na mestskom dome v Lubietovej – hlavné slovo mal akýsi nemecký nadporučík, mladý, prísny a neprístupný. Čoskoro na to vyhlásili rozsudok smrti obesením! Daromné boli intervencie starostu, notára, Ing. Václava Holého. Prítomné manželky odsúdených márne prosili kolenačky! Odsúdených vyviedli pod gaštany do parku pred obecným domom a keď sa zhromaždili na bubnovanie všetci občania, prvých dvoch okamžite obesili. Tretí, ten neznámy člen československej brigády (skutočným menom sa volal Róbert Štírba) prv, ako mu stihli hodiť povraz okolo hrdla, odsotil nemeckého vojaka a popri kaplnke Jána Nepomuckého vybehol z parku. Nemeckí vojaci začali strieľať až po chvíli – takí boli prekvapení... Nevedno, či si pádom do blízkeho potoka nohu vyklbil, alebo ho trafila strela, no prešiel ešte k bránke domu Dr. Zoltána Bártu, lenže tam ho vojaci už dobehli a vraj ešte šesťkrát strelili do hlavy... Jeho mŕtvolu potom večer dopravili do našej márnice. Ostatných odsúdených nechali visieť na gaštanoch až do poludnia druhého dňa.

8. január 1945. Zanešená Lubietová. Nemci z jednotky Dirlewangen vyháňajú ustráchaných obyvateľov na nezvyčajné divadlo pomsty. V parku na gaštanoch visia traja Šajbania. Juraj a Ondrej Ďurčíkovi a ich bratranec,

Čo píše o tejto udalosti Pavol Strauss v knihe – Človek pre nikoho?.., A ihneď po svätej omši si ma zobral priateľ Dr. Török do vojenskej nemocnice, kým som s Dr. Pôbišom, obetavým priateľom, neodcestoval do Lubietovej na povstalecké územie k priateľom. Tam nás privítalo päť obesených ľudí pred kostolom, po dobrodružnej ceste vlakom medzi nemeckými vojakmi (s. 136)“ (Strauss uviedol nesprávny údaj. Na gaštanoch boli traja obesenci, ale to nie je dôležité. Po toľkých rokoch a za takej stresovej situácie nemusel si presne pamätať). Dôležitý je však podľa denníka Ctibora Handzu údaj, kedy Pavol Strauss prišiel do Lubietovej. Mohlo to byť 8. alebo 9. januára 1945 dopoludnia. V deň mojich narodenín. Tam sme sa stretli prvý raz. On 32 ročný, ja 2-ročný. Podivné sú cesty Božie. Možno, že sme sa dotýkali tých istých stôp v snehu. Možno stáli na tom istom mieste. Zvláštny bol tento náš prvý dotyk.

Po rokoch ako lekár vo Viedni som znovu narazil na nemeckú brigádu Dirlewangen. So zvláštnou vervou som pátral po jej stopách. Bol som v Kriegsarchive vo Viedni, písal do Freiburgu do centrálného nemeckého archívu. Snoril som na všetky strany. „Čo vlastne hľadáte?“ opýtala sa ma raz moja zdravotná sestra, vypočujúc telefonické rozhovory. „Hľadáme spravodlivosť“ bola moja odpoveď. I u nás v Lubietovej boli cez povstanie Nemci. Niektorí dokonca pomáhali na hospodárstve u starých rodičov. Pamätám si na jedného, ktorý sedával na klátiku pri šporáku a opravoval konský chomút. Bol tam aj mladý dôstojník, taký fičúr, ktorý sa často chvatal, že zas postríeľali veľa Partisanen. Toho som hľadal? Či tých, čo povedali Ďurčíkovcov? A čo potom, keď ich nájdem? Poviem im, či ich netrápi svedomie? Je to moja vec, či vec Božia? Čo chce odo mňa Boh? Nechce, aby sme všetkým odpustili, a aby sme sa i za nich a predovšetkých za nich modlili?

Moje druhé, nepriame stretnutie so Straussom bolo v rokoch 1972 – 75. Pracoval som vtedy ako internista v Starej Lubovni. Prišiel k nám pracovať dermatológ Dr. Ján Pôbiš. Myslel som si-taký čudák. Často sa usmieval, len tak pre seba. Nič nehovoril, len sa usmieval. Úžasne nečitateľne písal. Nik nevedel po ňom čítať, len mag. Farkaš. Hravo vylúštil jeho vlnovky s čiarkami a bodkami. Obdivoval som ho, ako to dokáže. Dr. Pôbiš bol zvláštny človek. Ľuďom sa skôr vyhýbal a často si popod nos niečo hundral a pohmkával. Bol mierny, zavalitej postavy, pôsobil kľudne. Povrávalo sa, že sedel, pre vieru. Raz sme sa o niečom rozprávali, obsah rozhovoru si už nepamätám, spomenul som Lubietovú, kde som sa narodil. Tak v Lubietovej, uškrnul sa Pôbiš. Opakované som sa ho pýtal, prečo tak zareagoval. Nechcel mi prezradiť ani slovo. Ani nepovedal. Je zaujímavé, ako človeku utkvajú v pamäti udalosti pred mnohými rokmi, na prvý pohľad – bezvýznamné. Od tohoto rozhovoru uplynulo vyše 30 rokov! Čítajúc Straussovo - Človeka

pre nikoho som sa dozvedel, prečo sa Pôbiš vtedy usmieval. Spomenul si na rok 1944, keď sa spolu s Pavlom Straussom schovávali v Ľubietovej.

Moje tretie stretnutie s Dr. Pavlom Straussom bolo vo Viedni. Nepamätám si už článok, kde sa spomínala jeho tvorba s citáciou jeho myšlienok. Vtedy som si pomyslel: „Nemci mali zase jedného úžasného filozofa a k tomu ešte lekára!”

Moje štvrté stretnutie otvorilo celkom novú kapitolu, kedy Pavol Strauss vstúpil do môjho života, ako blízky priateľ, učiteľ a duchovný vodca. Osud sa s nami zahral. Štyri roky som prechádzal autom cez Nitru do Ružomberka a nevedel som, že v Nitre žije tento vzácný človek-kresťan, ktorého si Boh pritiahol zvláštnym spôsobom. Ku Straussovi som prišiel cez Prof. Julka Rybáka. V mojej korešpondencii zo 7.9.1999 som našiel takýto list.

Vážený pán Vašek,

Čítal som záznamy zo zápisníka od pána Júliusa Rybáka – So Straussom po Straussovi. Je to vynikajúce. Chcel by som s p. Rybákom nadviazať osobný kontakt. Môžete mi, prosím, zdeliť jeho adresu, alebo telef. číslo?

S úctou Jančuška Martin.

Za niekoľko dní sa mi osobne ozval Prof. Rybák do Viedne. Voviedol ma do myšlienkového sveta tohto nášho duchovného obra, pritom skromného, nenápadného, akým bol i jeho patrón Sv. Pavol. Skrytý diamant v slovenskej hrude. Ešte nedozrel Čas.

Čím ma Pavol Strauss oslovil? Hľadaním Pravdy. I ja som ju hľadal. Vášnivo. Často nepochopený, sám. Rodinou, priateľmi, blízkymi. Trpel som, a nevedel si pomôcť. Smäď po Pravde bol úžasným motorom. A tu zrazu som narazil na niekoho, ktorý tiež kľukatými cestami hľadal Pravdu. Presne, ako v Prišvinovom Drozdovi, na ktorého ma upozornil Prof. Rybák. Sedel na vrchovci stromu a spieval. Vášnivo, vytrvale. Roky. Lebo čas je našou bytostnou záležitosťou. Ešte sme v čase. V ňom sa valíme, často zmietať, urputne bojujúc, ku Pravde. A Pravda rozdrví svojou láskou čas. Všetko sa pomínie. Všetko, bez čoho si dnes pominuteľné v čase nevieme predstaviť. Zostane len Láska.

A ešte jeden dotyk musím spomenúť. Dotyk môjho otca s Pavlom Straussom. Nevedeli o sebe, keď prišli na tento svet. Môj otec 8. augusta v Lipt. Kokave a Pavol o 22 dní pozdnejšie 30. augusta v Lipt. Mikuláši, v tom istom roku 1912. Spolu začali chodiť do gymnázia v Lipt. Mikuláši. Dva roky spolu drali tie isté lavice. Potom môj otec prestúpil na gymnázium do Košíc. Či sa potom ešte niekedy spolu stretli, neviem.

Martin Jančuška

• F. Tondra a M. Jančuška

• T. Žilka a F. Tondra

• T. Leštinský a J. Strauss

• T. Žilka, F. Tondra, M. Jančuška

• T. Klas

• Zľava: J. Rybák, T. Leštinský, L. Raši, J. Šišila, A. Slafkovský

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 3 (2006). Číslo pripravili Ľubomír Raši a Július Rybák. Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk. číslo účtu: 4430001300/3100, IČO: 37907751. Tlač: TYPOPRESS s.r.o., Lipt. Mikuláš, tel.: 044 / 5541 490. Počet výtlačkov: 1000